

www.turkishstudies.net/religion

Turkish Studies - Comparative Religious Studies

eISSN: 2667-5544

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Human Sciences and True Politics from an Ontological Perspective

Varlıkbilig (Ontoloji) Açısından İnsan Bilimleri ve Yönetimbilig (Gerçek Siyaset)*

Fazıl Karahan**

Abstract: Except for egoists, nihilists, and anarchists, the great philosophers in the history of philosophy, from Socrates, Plato, Aristotle, and al-Fārābī to Kant, proposed organizing human life upon universal values that bind all people, and on this foundation envisioned happiness. Major sociologists such as H. Saint-Simon, Auguste Comte, Karl Marx, and Émile Durkheim, with various differences, also proposed social science founded upon universal values and happiness. In recent times, approaches emphasizing that the human sciences must move beyond superficiality and be founded upon universal principles have emerged. Despite all these traditional and modern studies, the human sciences, due to methodological problems, generally fail to attain scientific status. The reason for this is undisciplined human scientists. Since knowledge is measured by reference to the past, relativity, and superficial data, research remains retrospective, subjective, or limited to mere description. Progress toward depth and innovation through theory, discovery, invention, and solid steps has not been achieved. In the human sciences, it is not science but individuals, groups, or masses that take the lead in propositions. This article has been written as an attempt to resolve the major problem into which the human sciences have fallen. From a mass of subjective views and opinions, neither science, logic, nor discipline emerges. Sciences are grounded in being. Human sciences can be called sciences only when they reach universal propositions consistent with being. Domains of Being are ordered as Being, Will and Purpose, Knowledge-Science, and Action; structures of Being are ordered as Absolute, Becoming, Living, and Consciousness. Sciences and arts are grounded, shaped, and ordered according to this structure and functioning. The aim of this study is to demonstrate the possibility of a politics that can lead humanity to true happiness, by examining the domains and structures, the order and place, and the criteria of the human sciences and arts; and by showing that through these criteria universally valid propositions can be discovered. Just as physics, chemistry, and biology were established in the realms of becoming and living through mathematical and logical measures, disciplines such as Interest-Language, Ethics, and Law can be founded in the domains of consciousness and governance through mathematical, aesthetic, logical, and ethical measures. In the same way that engineering and health sciences were established in the light of natural sciences in the domains of

* This article is an extended version of the paper presented at the 1st International Scientific Researches Congress – Humanity and Social Sciences (IBAD-2016), Madrid, Spain.

Bu makale 1st International Scientific Researches Congress – Humanity and Social Sciences (IBAD-2016) May 19-22, 2016 – Madrid, SPAIN’ de sunulan “Bir Bilim Olarak İnsan Bilimleri ve İnsanlığın Geleceği Üzerine (Apriori Değerler Ve Siyaset Bilimi)” adlı bildiriden geliştirilerek hazırlanmıştır.

** Assoc. Prof. Dr., Pamukkale University, Faculty of Human and Social Sciences, Department of Philosophy

Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0606-9581>

fkarahan@pau.edu.tr

Cite as/ Atıf: Karahan, F. (2026). Human sciences and true politics from an ontological perspective / Varlıkbilig (ontoloji) açısından insan bilimleri ve yönetimbilig (gerçek siyaset). *Turkish Studies-Comparative Religious Studies*, 21(Ö1), 1523-1560. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer]. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.89671>

Received/Geliş: 05 February/Şubat 2026

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

becoming and living, sciences of consensus and happiness can be established in the light of human sciences in the realms of consciousness and governance. Through mathematical, aesthetic, logical, and ethical measures, universal propositions can be attained. On this foundation, genuine politics can be practiced. The aim of politics is to achieve true happiness through universal values. This is possible only by knowing beings, their causes, and the First Cause.

Keywords: Absolute, being, law, knowledge-science, politics, ideallogy.

Öz: Egoist (bencil), nihilist (hiççi), anarşist (bozguncu) kimseler dışında, Sokrates, Platon, Aristoteles ve Fârâbî'den Kant'a felsefe tarihinin büyük filozofları bütün insanları bağlayan evrensel değerler üzerine insan hayatını düzenlemeyi önermişler ve bu temel üzerine mutluluk düşünmüşlerdir. H. Saint Simon, Auguste Comte, Karl Marx, Emile Durkheim gibi büyük sosyologlar da türlü farklarla evrensel değerler üzerine kurulu toplum bilimi ve mutluluklar önermişlerdir. Son dönemlerde insan bilimlerinin yüzeysellikten çıkıp evrensel ilkeler üzerine kurulması gerektiğini vurgulayan yaklaşımlar görülmektedir. Bütün bu gelenek ve modern dönem çalışmalarına rağmen insan bilimleri, yöntem sorunu yüzünden, genellikle bilim niteliğini kazanamamaktadır. Bunun sebebi disiplinsiz insan bilimcileridir. Bilgi eskiye atıf, görelilik ve yüzeysel verilerle ölçüldüğü için araştırmalar geriye dönük, sübjektif veya durum tespitinden öteye gidememektedir. Teori, keşif, buluş ve sağlam adımlarla derinliğe ve yeniliğe doğru ilerleme kat edilememektedir. İnsan bilimlerinde önermelere bilim değil kişi, grup veya yığınlar öncülük etmektedir. Bu makale insan bilimlerinin içine düştükleri bu büyük sorunu çözüme ulaştırma girişimiyle yazılmıştır. Sübjektif görüş ve fikirler yığınının bilim, lojik veya disiplin oluşmaz. Bilimler varlığa dayanır. İnsan bilimleri varlığa uygun tümelgeçer önermelere ulaştıklarında bilim adını alabilirler. Varlık alanları Varlık, İstenç ve Gaye, Bilgi-Bilim ve Eylem; varlık yapıları Mutlak, Oluş, Yaşayış ve Bilinç şeklinde sıralanır. Bilimler ve sanatlar bu düzen ve işleyişe göre temellenir, şekil alır ve sıralanırlar. Bu çalışmanın amacı insan bilimleri ve sanatlarını varlık alanları ve yapılarını, sıra ve yerlerini, ölçütlerini; bu ölçütlerle tümelgeçer önermelerin keşfedilebileceğini, böylece insanlığı gerçek mutluluğa erdştirebilecek siyasetin olanağını göstermektir. Oluş ve yaşayış alanlarında matematik-mantık ölçekleriyle Fizik, Kimya, Biyoloji temel bilimleri kurulduğu gibi, bilinç-yönetim alanlarında matematik-estetik-mantık-etik ölçekleriyle Çıkar-Dil, Ahlâk ve Hukuk temel bilimleri kurulabilir. Oluş ve yaşayış alanlarında doğa bilimleri ışığında mühendislik-sağlık bilimleri kurulduğu gibi, Bilinç ve yönetim alanlarında İnsan bilimleri ışığında uzlaş-mutluluk bilimleri kurulabilir. Matematik-estetik-mantık-etik ölçeklerle tümelgeçer önermelere ulaşılabilir. Bu temel üzerinde gerçek siyaset yapılabilir. Siyasetin amacı tümelgeçer değerlerle gerçek mutluluğu kazanmaktır. Bu da varlıkları, nedenlerini ve İlk Neden'i bilmekle mümkündür.

Anahtar kelimeler: Mutlak, varlık, yasa, bilgi-bilim, siyaset, idealloji.

Structured Abstract:

Backgrounds: Except for egoists, nihilists, and anarchists, the great philosophers in the history of philosophy, from Socrates, Plato, Aristotle, and al-Fārābī to Kant, proposed organizing human life upon universal values that bind all people, and on this foundation envisioned happiness. Major sociologists such as H. Saint-Simon, Auguste Comte, Karl Marx, and Émile Durkheim, with various differences, also proposed social science founded upon universal values and happiness. In recent times, approaches emphasizing that the human sciences must move beyond superficiality and be founded upon universal principles have emerged. Despite all these traditional and modern studies, the human sciences, due to methodological problems, generally fail to attain scientific status. The reason for this is undisciplined human scientists. Since knowledge is measured by reference to the past, relativity, and superficial data, research remains retrospective, subjective, or limited to mere description. Progress toward depth and innovation through theory, discovery, invention, and solid steps have not been achieved. In the human sciences, it is not science but individuals, groups, or masses that take the lead in propositions. This article has been written as an attempt to resolve the major problem into which the human sciences have fallen.

Objectives: The purpose of this study is to examine the ontological domains and structures, the order and place, and the criteria of the human sciences and arts; to show, through these data, the ways in which universally valid propositions may be attained, and thereby to demonstrate the possibility of a politics capable of leading humanity to true happiness.

Methods: The sciences are grounded in being. The human sciences can be called sciences only when they reach universally valid propositions in accordance with being. In this article, the method we call ideallogy has been applied -a method developed by us that, based on the ontological domains of being, seeks to reach ideal, universally valid propositions. Thus, an attempt has been made to uncover and bring to light the human sciences and politics. From the very first moment in human beings, initial knowledge, the endowed existence and faculties are present. The orientation faculties endowed to human beings are: Hedon, Expression, Coherence, Calculation, and Governance. The design faculties are Sense, Emotion, Action, Knowledge, and Ideal. Through these faculties, human beings undertake orientations and designs, bind themselves to being, and orient themselves toward it. "Each of these bindings and orientations has its own laws. Criteria sciences such as Taste, Language, Logic, Mathematics, and Politics, as well as value domains such as Pleasure, Beauty, Art, Science, and Ideallogy, are formed within the context of these faculties, and according to their outcomes, forms of happiness arise. When the sciences aimed at discovering the laws of orientation and design faculties are applied as arts to other domains of being, sciences pertaining to each domain of being emerge. Thus, the sciences directed toward faculties appear as the criteria sciences of the sciences directed toward other domains of being. Criteria sciences serve as a method for other sciences, and therefore they must also be developed as arts. If criteria sciences are not firmly established and correctly applied as arts, it becomes difficult to develop other sciences and arts and to attain true happiness. We always seek absolute reality; we often cannot attain it, yet we can still conceive it. Within the context of orientation faculties, the criteria sciences that appear are Taste, Language, Logic, Mathematics, and Politics. Within the context of imaginative faculties, the domains of Pleasure, Beauty, Art, Science, and Ideallogy emerge. The competencies of these sciences are determined by the faculties of Pleasure, Expression, Consistency, Calculation, and Governance. In this case, the most perfected pleasure, the most perfected language, the most perfected coherence, the most perfected calculation, and the most perfected governance -that is, the Ideal- constitute the goal of all sciences, and the most perfected happiness is realized upon reaching this goal. Within the context of orientation and design faculties, one can speak of pleasures, beauties, arts, sciences, and ideals. When human beings attain Ideal Governance, Ideal Calculation, Ideal Coherence, Ideal Expression, and Ideal Pleasure, they also achieve Ideal Happiness. Therefore, Ideal politics is to find Ideal happiness and to govern in accordance with the knowledge of this happiness. The task of the Science and Art of Politics is to lead human beings to Ideal Happiness. The determinant of the orientation faculties is Politics, while the determinant of the design faculties is Ideallogy. In short, Governance and the Ideal, Politics and Ideallogy lead human beings to Happiness. The aim of Pleasures, Beauties, Arts, and Sciences is their ideals, namely Ideallogy.

Results: Domains of Being are ordered as Being, Will and Purpose, Knowledge-Science, and Action; structures of Being are ordered as Absolute, Becoming, Living, and Consciousness. Sciences and arts are grounded, shaped, and ordered according to this structure and functioning. Just as in the domains of Becoming and Living the fundamental sciences of Physics, Chemistry, and Biology were established through

mathematical-logical criteria, so too in the domains of Consciousness and Governance the fundamental sciences of Interest-Language, Morality, and Law can be established through mathematical, aesthetic, logical, and ethical criteria. Just as in the domains of Becoming and Living the applied sciences of Engineering and Health have been established in the light of the natural sciences, so too in the domains of Consciousness and Governance the sciences of Consensus and Happiness can be established in the light of the human sciences. Universal-valid propositions can be attained through mathematical, aesthetic, logical, and ethical criteria. True politics can be done and practised on this foundation. The aim of politics is to attain true happiness through universally valid values. This is possible only by knowing beings, their causes, and the First Cause.

Conclusions: Science is the investigation of causes. Science comes into being through the knowledge of causes. When scientific knowledge is applied as art, something useful can be accomplished and action can attain its purpose. The way to this lies in method and criterion. The human sciences can acquire the character of science insofar as they reach ideal, universally valid propositions concerning principles and causes. The aim of knowledge is to grasp the truth, and the aim of action is to act in accordance with the truth. Being, will, knowledge, and action cannot be conceived without politics. And politics itself cannot be conceived without values.

Keywords: Absolute, being, law, knowledge-science, politics, idealogy.

الملخص المنظم:

الخلفية:

باستثناء الأنانيين والعدميين والفوضويين، دعا كبار فلاسفة تاريخ الفلسفة، من سقراط وأفلاطون وأرسطو والفارابي إلى كائط، إلى تنظيم الحياة الإنسانية على أساس قيم كونية مشتركة تلزم جميع البشر، وأروا في هذا الأساس سبيلاً إلى السعادة. كما اقترح كبار علماء الاجتماع، مثل هنري سان سيمون، وأوغست كونت، وكارل ماركس، وإميل دوركايم، رغم اختلافاتهم المنهجية، تأسيس علم للمجتمع قائم على القيم الكونية والسعادة. وفي العصر الحديث، ظهرت اتجاهات تؤكد ضرورة تجاوز العلوم الإنسانية للمقاربات السطحية والارتكاز إلى مبادئ كونية. ومع ذلك، فإن العلوم الإنسانية، رغم هذه الجهود التقليدية والحديثة، ما تزال عاجزة في الغالب عن بلوغ المكانة العلمية بسبب مشكلات منهجية. ويرجع ذلك إلى غياب الانضباط المنهجي لدى الباحثين في العلوم الإنسانية؛ إذ تُقاس المعرفة غالباً بالرجوع إلى الماضي، أو بالنسبية، أو بالمعطيات السطحية، فتظل البحوث أسيرة المنظور الاستعادي أو الذاتي أو الوصفي. ولم تتمكن هذه العلوم من تحقيق التقدم نحو العمق والتجديد من خلال بناء النظريات والاكتشافات والاختراعات والخطوات العلمية الراسخة. ففي العلوم الإنسانية، لا تنصدر القضايا العلمية نفسها، بل الأفراد أو الجماعات أو الحشود. وقد كُتب هذا البحث بوصفه محاولة لمعالجة الأزمة الكبرى التي آلت إليها العلوم الإنسانية.

الأهداف:

تهدف هذه الدراسة إلى بحث المجالات والأنساق الأنطولوجية، وترتيب العلوم الإنسانية والفنون وموضعها ومعاييرها، وإظهار السبل المؤدية إلى الوصول إلى قضايا ذات صلاحية كونية من خلال هذه المعطيات، ومن ثم بيان إمكان تأسيس سياسة قادرة على قيادة الإنسانية إلى السعادة الحقيقية.

المنهج:

تركز العلوم على الوجود، ولا يمكن تسمية العلوم الإنسانية علوماً إلا إذا بلغت قضايا كلية تتوافق مع حقيقة الوجود. وقد طُبّق في هذه الدراسة وهو منهج قمنا بتطويره، بنطلق من المجالات الأنطولوجية للوجود بغية الوصول إلى (Idealogy) «منهج» أطلقنا عليه اسم «الإيديولوجيا» قضايا مثالية ذات صلاحية كونية. ومن خلال هذا المنهج، سعى البحث إلى الكشف عن العلوم الإنسانية والسياسة وإبرازهما. فمنذ اللحظة الأولى لوجود الإنسان، تتوافر لديه المعرفة الأولية، والوجود الموهوب، والملكات الفطرية. وتتمثل ملكات التوجه الممنوحة للإنسان في: اللذة، والتعبير والاتساق، والحساب، والحكم. أما ملكات التصميم فتتمثل في: الإحساس، والعاطفة، والفعل، والمعرفة، والمثال. ومن خلال هذه الملكات، يوجه الإنسان ذاته ويصوغ تصورات، ويرتبط بالوجود ويتجه نحوه. ولكل ارتباط وتوجه قوانينه الخاصة. وفي إطار هذه الملكات تتكون علوم المعايير مثل: الذوق، واللغة، والمنطق، والرياضيات، والسياسة، كما تتشكل مجالات القيم، مثل: اللذة، والجمال، والفن، والعلم، والإيديولوجيا، وتنشأ وفقاً لنتائجها صوراً مختلفة من السعادة. وعندما تُطَبَّق العلوم التي تكتشف قوانين ملكات التوجه والتصميم بوصفها فنوناً على سائر مجالات الوجود، تظهر العلوم الخاصة بكل مجال وجودي. وهكذا تغدو العلوم المتعلقة بالملكات علوماً معيارية للعلوم المتعلقة بسائر مجالات الوجود وتُعدّ العلوم المعيارية منهجاً للعلوم الأخرى، ولذلك ينبغي أيضاً تطويرها بوصفها فنوناً. وإذا لم تُؤسس هذه العلوم على أسس راسخة ولم تُطَبَّق تطبيقاً صحيحاً، تعذر تطوير سائر العلوم والفنون، كما يصعب بلوغ السعادة الحقيقية. فالإنسان يسعى دائماً إلى الحقيقة المطلقة، وقد يعجز عن إدراكها، لكنه قادر على تصورهما. وفي إطار ملكات التوجه تتكون علوم الذوق، واللغة، والمنطق، والرياضيات، والسياسة، بينما تتكون في إطار الملكات التصورية مجالات اللذة، والجمال، والفن، والعلم، والإيديولوجيا. وتتحدد كفايات هذه العلوم بحسب ملكات اللذة، والتعبير، والاتساق، والحساب، والحكم. ومن ثم فإن أكمل لذة، وأكمل لغة، وأكمل اتساق، وأكمل حساب، وأكمل حكم، أي المثال، يشكل الغاية النهائية لجميع العلوم. وتتحقق السعادة الكاملة عند بلوغ هذه الغاية. وفي إطار ملكات التوجه والتصميم يمكن الحديث عن الذات، والجماليات، والفنون، والعلوم، والمثل وعندما يبلغ الإنسان الحكم المثالي، والحساب المثالي، والاتساق المثالي، والتعبير المثالي، واللذة المثالية، فإنه يبلغ أيضاً السعادة المثالية. ومن ثم فإن السياسة المثالية هي البحث عن السعادة المثالية والحكم وفق المعرفة المؤدية إليها. وتتمثل مهمة علم السياسة وفنّها في قيادة الإنسان إلى السعادة المثالية. ويُعدّ الحكم محددًا لملكات التوجه، في حين تُعدّ الإيديولوجيا محددًا لملكات التصميم. وباختصار، فإن الحكم والمثال والسياسة والإيديولوجيا، تقود الإنسان إلى السعادة، بينما تتمثل غاية الذات، والجماليات، والفنون، والعلوم في مثلها العليا، أي الإيديولوجيا.

النتائج:

تتنظم مجالات الوجود في أربع مراتب هي: الوجود، والإرادة والغاية، والمعرفة-العلم، والفعل. كما تتنظم بُنى الوجود في: المطلق، والضرورة والحياة، والوعي. وتتأسس العلوم والفنون وتتشكل وتنظم وفق هذا البناء وآلية عمله. وكما تأسست العلوم الأساسية، مثل الفيزياء والكيمياء والأحياء، في مجالي الضرورة والحياة بالاستناد إلى المعايير الرياضية والمنطقية، فإنه يمكن كذلك تأسيس العلوم الأساسية في مجالي الوعي والحكم، مثل علوم المصلحة-اللغة، والأخلاق، والقانون، بالاعتماد على المعايير الرياضية والجمالية والمنطقية والأخلاقية. وكما نشأت العلوم التطبيقية، مثل الهندسة والعلوم الصحية، في ضوء العلوم الطبيعية، فإنه يمكن أيضاً تأسيس علوم التوافق والسعادة في ضوء العلوم الإنسانية ويمكن الوصول إلى قضايا ذات صلاحية كونية من خلال المعايير الرياضية والجمالية والمنطقية والأخلاقية، وعلى هذا الأساس يمكن بناء سياسة صحيحة وممارستها. فالغاية من السياسة هي بلوغ السعادة الحقيقية عبر القيم ذات الصلاحية الكونية، ولا يتحقق ذلك إلا بمعرفة الموجودات، وأسبابها، والسبب الأول

الاستنتاجات:

العلم هو البحث في الأسباب، ولا يتحقق إلا بمعرفتها. وعندما تُطبّق المعرفة العلمية بوصفها فناً، يصبح من الممكن إنجاز ما هو نافع، وبلغ الفعل غايته. ويتحقق ذلك من خلال المنهج والمعيار. ولا تكتسب العلوم الإنسانية صفة العلمية إلا بقدر ما تبلغ قضايا مثالية ذات صلاحية كونية، تتعلق بالمبادئ والأسباب. فغاية المعرفة هي إدراك الحقيقة، وغاية الفعل هي العمل وفق الحقيقة. ولا يمكن تصور الوجود، والإرادة، والمعرفة والفعل بمعزل عن السياسة، كما لا يمكن تصور السياسة نفسها بمعزل عن القيم

الكلمات المفتاحية: المطلق، الوجود، القانون، المعرفة-العلم، السياسة، الإيديولوجيا

Résumé Structuré:

Contexte: À l'exception des égoïstes, des nihilistes et des anarchistes, les grands philosophes de l'histoire de la philosophie, de Socrate, Platon, Aristote et al-Fārābī jusqu'à Kant, ont proposé d'organiser la vie humaine sur la base de valeurs universelles liant tous les êtres humains, et ont conçu le bonheur à partir de ce fondement. De même, de grands sociologues tels que H. Saint-Simon, Auguste Comte, Karl Marx et Émile Durkheim ont, malgré leurs différences théoriques, défendu une science sociale fondée sur des valeurs universelles et orientée vers le bonheur. À l'époque contemporaine, des approches soulignant que les sciences humaines doivent dépasser la superficialité et reposer sur des principes universels ont également émergé. Malgré ces efforts anciens et modernes, les sciences humaines ne parviennent généralement pas à acquérir un véritable statut scientifique en raison de problèmes méthodologiques. Cette situation résulte principalement du manque de rigueur méthodologique des chercheurs en sciences humaines. Dans la mesure où le savoir est évalué à partir du passé, de la relativité ou de données superficielles, les recherches demeurent rétrospectives, subjectives ou simplement descriptives. Les progrès vers la profondeur et l'innovation, fondés sur la théorie, la découverte, l'invention et des avancées scientifiques solides, n'ont pas été réalisés. Dans les sciences humaines, ce ne sont pas les principes scientifiques qui dominent les propositions, mais les individus, les groupes ou les masses. Le présent article constitue une tentative de remédier à la crise majeure dans laquelle se trouvent les sciences humaines.

Objectifs: Cette étude vise à examiner les domaines et les structures ontologiques, l'ordre, la place et les critères des sciences humaines et des arts, à montrer, à partir de ces données, les voies permettant d'atteindre des propositions universellement valides, et à démontrer ainsi la possibilité d'une politique capable de conduire l'humanité vers le véritable bonheur.

Méthodes: Les sciences trouvent leur fondement dans l'être. Les sciences humaines ne peuvent être qualifiées de sciences que lorsqu'elles parviennent à des propositions universellement valides conformes à l'être. Dans cette étude, nous avons appliqué une méthode que nous appelons **l'idéallogie (Ideallogy)**, développée par nous-mêmes, qui vise à atteindre des propositions idéales et universellement valides à partir des domaines ontologiques de l'être. Cette méthode permet de mettre en lumière les sciences humaines et la politique. Dès l'origine de l'existence humaine, l'être humain possède une connaissance première, une existence donnée et des facultés innées. Les facultés d'orientation sont le plaisir, l'expression, la cohérence, le calcul et le gouvernement. Les facultés de conception sont la sensation, l'émotion, l'action, la connaissance et l'idéal. Grâce à ces facultés, l'être humain s'oriente, conçoit, s'attache à l'être et se dirige vers lui. Chacune de ces orientations et de ces relations possède ses propres lois. Dans ce cadre se constituent les sciences des critères, telles que le goût, le langage, la logique, les mathématiques et la politique, ainsi que les domaines de valeurs que sont le plaisir, la beauté, l'art, la science et l'idéallogie ; selon leurs résultats apparaissent diverses formes de bonheur. Lorsque les sciences qui découvrent les lois des facultés d'orientation et de conception sont appliquées comme des arts aux autres domaines de l'être, elles donnent naissance aux sciences propres à chacun de ces domaines. Ainsi, les sciences relatives aux facultés deviennent les sciences de référence des sciences

portant sur les autres domaines de l'être. Les sciences des critères constituent la méthode des autres sciences et doivent donc également être développées en tant qu'arts. Si elles ne sont pas solidement établies et correctement appliquées, il devient difficile de développer les autres sciences et les autres arts, ainsi que d'atteindre le véritable bonheur. L'être humain recherche toujours la réalité absolue ; il ne peut souvent pas l'atteindre, mais il peut néanmoins la concevoir. Dans le cadre des facultés d'orientation apparaissent les sciences du goût, du langage, de la logique, des mathématiques et de la politique. Dans celui des facultés de conception émergent les domaines du plaisir, de la beauté, de l'art, de la science et de l'idéallogie. Les compétences de ces sciences sont déterminées par les facultés du plaisir, de l'expression, de la cohérence, du calcul et du gouvernement. Dès lors, le plaisir le plus parfait, le langage le plus parfait, la cohérence la plus parfaite, le calcul le plus parfait et le gouvernement le plus parfait, c'est-à-dire l'Idéal, constituent la finalité de toutes les sciences, et le bonheur suprême est atteint par l'accomplissement de cet Idéal. Dans le cadre des facultés d'orientation et de conception, il est possible de parler de plaisirs, de beautés, d'arts, de sciences et d'idéaux. Lorsque l'être humain atteint le Gouvernement idéal, le Calcul idéal, la Cohérence idéale, l'Expression idéale et le Plaisir idéal, il atteint également le Bonheur idéal. La politique idéale consiste donc à découvrir le bonheur idéal et à gouverner conformément à la connaissance de ce bonheur. La mission de la science et de l'art politiques est de conduire l'être humain vers le Bonheur idéal. Le gouvernement constitue le déterminant des facultés d'orientation, tandis que l'idéallogie détermine les facultés de conception. En résumé, le Gouvernement et l'Idéal, la Politique et l'Idéallogie conduisent l'être humain au Bonheur. La finalité des plaisirs, des beautés, des arts et des sciences est leur idéal, à savoir l'Idéallogie.

Résultats: Les domaines de l'être sont ordonnés comme suit : Être, Volonté et Finalité, Connaissance–Science et Action ; les structures de l'être sont l'Absolu, le Devenir, la Vie et la Conscience. Les sciences et les arts se fondent, se structurent et s'organisent conformément à cet ordre et à ce fonctionnement. De même que les sciences fondamentales que sont la physique, la chimie et la biologie ont été établies dans les domaines du Devenir et de la Vie grâce à des critères mathématiques et logiques, de même les sciences fondamentales des domaines de la Conscience et du Gouvernement, telles que l'Intérêt–Langage, la Morale et le Droit, peuvent être établies sur la base de critères mathématiques, esthétiques, logiques et éthiques. De même que les sciences appliquées telles que l'ingénierie et les sciences de la santé se sont développées à la lumière des sciences naturelles, les sciences du Consensus et du Bonheur peuvent être obtenues grâce à des critères mathématiques, esthétiques, logiques et éthiques. Une véritable politique peut ainsi être conçue et mise en œuvre. La finalité de la politique est d'atteindre le véritable bonheur au moyen de valeurs universellement valides. Cela n'est possible qu'en connaissant les êtres, leurs causes et la Cause première.

Conclusions: La science est la recherche des causes. Elle naît de la connaissance des causes. Lorsque le savoir scientifique est appliqué comme un art, il devient possible de produire des résultats utiles et de permettre à l'action d'atteindre sa finalité. La voie qui y conduit est celle de la méthode et du critère. Les sciences humaines ne peuvent acquérir un véritable caractère scientifique que dans la mesure où elles parviennent à des propositions idéales et universellement valides relatives aux principes et aux causes. La finalité de la connaissance est de saisir la vérité, et celle de l'action est d'agir conformément à la vérité. L'être, la volonté, la connaissance et l'action ne peuvent être conçus indépendamment de la politique, pas plus que la politique ne peut être conçue indépendamment des valeurs.

Mots-clés : Absolu, être, droit, connaissance-science, politique, idéallogie.

Resumen Estructurado:

Antecedentes: Excepto los egoístas, los nihilistas y los anarquistas, los grandes filósofos de la historia de la filosofía, desde Sócrates, Platón, Aristóteles y al-Fārābī hasta Kant, propusieron organizar la vida humana sobre la base de valores universales que vinculan a toda la humanidad y, sobre este fundamento, concibieron la felicidad. Asimismo, importantes sociólogos como H. Saint-Simon, Auguste Comte, Karl Marx y Émile Durkheim, aunque con diferencias entre sí, propusieron una ciencia social fundamentada en valores universales y orientada hacia la felicidad. En tiempos recientes han surgido enfoques que sostienen que las ciencias humanas deben superar la superficialidad y fundarse en principios universales. A pesar de todos estos estudios, tanto tradicionales como modernos, las ciencias humanas, debido a problemas metodológicos, en general no

logran alcanzar el carácter de ciencia. La razón de ello radica en la falta de disciplina metodológica de quienes las cultivan. Dado que el conocimiento se evalúa en referencia al pasado, a la relatividad y a datos superficiales, las investigaciones permanecen retrospectivas, subjetivas o limitadas a la mera descripción. No se han alcanzado avances hacia la profundidad ni la innovación mediante teorías, descubrimientos, invenciones y progresos sólidos. En las ciencias humanas no es la ciencia la que guía las proposiciones, sino los individuos, los grupos o las masas. Este artículo ha sido escrito como un intento de resolver el problema fundamental en el que han caído las ciencias humanas.

Objetivos: El propósito de este estudio es examinar los dominios y estructuras ontológicos, el orden y la posición, así como los criterios de las ciencias humanas y de las artes; mostrar, a partir de estos datos, los caminos para alcanzar proposiciones de validez universal y, de este modo, demostrar la posibilidad de una política capaz de conducir a la humanidad hacia la verdadera felicidad.

Métodos: Las ciencias se fundamentan en el ser. Las ciencias humanas solo pueden denominarse ciencias cuando alcanzan proposiciones universalmente válidas en conformidad con el ser. En este artículo se ha aplicado el método que denominamos *ideallogía*, desarrollado por nosotros sobre la base de los dominios ontológicos del ser con el propósito de alcanzar proposiciones ideales y universalmente válidas. De este modo, se ha intentado revelar y fundamentar las ciencias humanas y la política. Desde el primer instante de la existencia humana están presentes el conocimiento inicial, la existencia otorgada y las facultades concedidas. Las facultades de orientación otorgadas al ser humano son: Hedon, Expresión, Coherencia, Cálculo y Gobierno. Las facultades de diseño son: Sentido, Emoción, Acción, Conocimiento e Ideal. Mediante estas facultades, el ser humano orienta y diseña su existencia, se vincula con el ser y se dirige hacia él. Cada uno de estos vínculos y orientaciones posee sus propias leyes. Las ciencias criterioales, tales como el Gusto, el Lenguaje, la Lógica, las Matemáticas y la Política, así como los dominios axiológicos del Placer, la Belleza, el Arte, la Ciencia y la Ideallogía, se constituyen en el marco de estas facultades y, conforme a sus resultados, surgen diversas formas de felicidad. Cuando las ciencias destinadas a descubrir las leyes de las facultades de orientación y diseño se aplican como artes a los demás dominios del ser, aparecen las ciencias correspondientes a cada uno de esos dominios. De este modo, las ciencias dirigidas a las facultades se convierten en ciencias criterioales para las ciencias orientadas hacia los demás dominios del ser. Las ciencias criterioales constituyen el método de las demás ciencias y, por ello, también deben desarrollarse como artes. Si estas ciencias no se establecen sólidamente y no se aplican correctamente como artes, resulta difícil desarrollar las demás ciencias y artes y alcanzar la verdadera felicidad. El ser humano busca siempre la realidad absoluta; con frecuencia no logra alcanzarla, pero sí puede concebirla. En el contexto de las facultades de orientación surgen las ciencias criterioales del Gusto, el Lenguaje, la Lógica, las Matemáticas y la Política. En el contexto de las facultades de diseño aparecen los dominios del Placer, la Belleza, el Arte, la Ciencia y la Ideallogía. Las competencias de estas ciencias están determinadas por las facultades del Placer, la Expresión, la Coherencia, el Cálculo y el Gobierno. En consecuencia, el placer más perfecto, el lenguaje más perfecto, la coherencia más perfecta, el cálculo más perfecto y el gobierno más perfecto, es decir, el Ideal, constituyen la finalidad de todas las ciencias, y la felicidad más perfecta se alcanza al llegar a este objetivo. En el marco de las facultades de orientación y diseño puede hablarse de placeres, bellezas, artes, ciencias e ideales. Cuando el ser humano alcanza el Gobierno Ideal, el Cálculo Ideal, la Coherencia Ideal, la Expresión Ideal y el Placer Ideal, alcanza igualmente la Felicidad Ideal. Por consiguiente, la política ideal consiste en descubrir la felicidad ideal y gobernar de acuerdo con el conocimiento de esa felicidad. La misión de la Ciencia y el Arte de la Política es conducir al ser humano hacia la Felicidad Ideal. El principio determinante de las facultades de orientación es la Política, mientras que el de las facultades de diseño es la Ideallogía. En síntesis, el Gobierno y el Ideal, la Política y la Ideallogía conducen al ser humano hacia la Felicidad. La finalidad de los Placeres, las Bellezas, las Artes y las Ciencias es su ideal, es decir, la Ideallogía.

Resultados: Los dominios del ser se ordenan como Ser, Voluntad y Propósito, Conocimiento-Ciencia y Acción; las estructuras del ser se ordenan como Absoluto, Devenir, Vida y Conciencia. Las ciencias y las artes se fundamentan, configuran y ordenan de acuerdo con esta estructura y funcionamiento. Así como en los dominios del Devenir y de la Vida se establecieron las ciencias fundamentales de la Física, la Química y la Biología mediante criterios matemático-lógicos, también en los dominios de la Conciencia y del Gobierno pueden establecerse las ciencias fundamentales del Interés-Lenguaje, la Moral y el Derecho mediante criterios matemáticos, estéticos, lógicos y éticos. Del mismo modo que, a la luz de las ciencias naturales, surgieron las ciencias aplicadas de la Ingeniería y de la Salud en los dominios del Devenir y de la Vida, también, a la luz de las ciencias humanas, pueden establecerse las ciencias del Consenso y de la Felicidad en los dominios de la

Conciencia y del Gobierno. Las proposiciones de validez universal pueden alcanzarse mediante criterios matemáticos, estéticos, lógicos y éticos. Sobre esta base puede desarrollarse y practicarse una política auténtica. La finalidad de la política consiste en alcanzar la verdadera felicidad mediante valores universalmente válidos. Esto solo es posible mediante el conocimiento de los seres, de sus causas y de la Causa Primera.

Conclusiones: La ciencia es la investigación de las causas. La ciencia surge mediante el conocimiento de las causas. Cuando el conocimiento científico se aplica como arte, es posible producir algo útil y hacer que la acción alcance su finalidad. El camino para ello reside en el método y en el criterio. Las ciencias humanas pueden adquirir carácter científico en la medida en que alcancen proposiciones ideales y universalmente válidas acerca de los principios y las causas. El objetivo del conocimiento es comprender la verdad, y el objetivo de la acción es actuar conforme a la verdad. El ser, la voluntad, el conocimiento y la acción no pueden concebirse sin la política. Y la propia política no puede concebirse sin los valores.

Palabras clave: Absoluto, ser, derecho, conocimiento-ciencia, política, ideallogía.

结构式摘要

背景：除了利己主义者、虚无主义者和无政府主义者之外，哲学史上的伟大哲学家——从苏格拉底、柏拉图、亚里士多德、法拉比直至康德——都主张以能够约束全人类的普遍价值来组织人类生活，并在此基础上构想幸福。H. 圣西门、奥古斯特·孔德、卡尔·马克思和埃米尔·涂尔干等重要社会学家，尽管彼此存在差异，也都提出了建立在普遍价值和幸福基础上的社会科学。近年来，强调人文科学必须超越表层现象、建立于普遍原则之上的理论取向不断出现。然而，尽管传统与现代研究成果丰富，人文科学由于方法论上的问题，整体上仍未能获得真正的科学地位。其根本原因在于人文学者缺乏严格的方法论纪律。由于知识往往依据过去、相对性以及表层数据加以衡量，研究始终停留于回顾性、主观性或单纯描述的层面，未能通过理论建构、发现、发明及扎实的发展迈向深度与创新。在人文科学领域，真正主导命题的并非科学本身，而是个人、群体或大众。本文旨在尝试解决人文科学所陷入的这一根本性困境。

目的：本研究旨在探讨人文科学与艺术的本体论领域及其结构、秩序与定位，以及其判准；并以此说明获得具有普遍有效性的命题之途径，从而论证一种能够引导全人类走向真正幸福的政治学之可能性。

方法：一切科学皆建立于“存在”之上。唯有人文科学能够依据存在达到具有普遍有效性的命题时，方可称之为科学。本文采用了我们提出并发展的“理想学 (Idealogy)”方法，即以存在的本体论领域为基础，寻求达到理想且具有普遍有效性的命题，并据此揭示和建构人文科学与政治学。人自诞生之初便拥有初始知识、被赋予的存在以及相应的能力。人类所具有的取向能力包括：快乐 (Hedon)、表达 (Expression)、一致性 (Coherence)、计算 (Calculation) 和治理 (Governance)；设计能力包括：感知 (Sense)、情感 (Emotion)、行动 (Action)、知识 (Knowledge) 和理想 (Ideal)。借助这些能力，人类进行取向与设计，将自身与存在联系起来，并朝向存在而行动。每一种联系与取向均具有其固有法则。味觉、美学、语言学、逻辑学、数学和政治学等判准科学，以及快乐、美、美术、科学和理想学等价值领域，皆是在这些能力的框架下形成，并依据其结果产生不同形式的幸福。以揭示取向能力和设计能力规律为目标的科学，当作为艺术应用于其他存在领域时，便形成了各个存在领域的专门科学。因此，以能力为对象的科学成为其他存在领域科学的判准科学。判准科学不仅构成其他科学的方法，同时自身亦必须发展为艺术。如果判准科学未能牢固建立并正确地作为艺术加以运用，那么其他科学与艺术的发展以及真正幸福的实现都将变得困难。人类始终追求绝对真实；虽然往往无法真正达到，却能够对其进行构想。在取向能力的框架下，形成了味觉、语言、逻辑、数学和政治学等判准科学；在设计能力的框架下，则形成了快乐、美、艺术、科学和理想学等价值领域。这些科学的能力分别由快乐、表达、一致性、计算和治理能力所决定。因此，最完善的快乐、最完善的语言、最完善的一致性、最完善的计算以及最完善的治理，即“理想 (Ideal)”，构成了所有科学共同追求的目标，而最完善的幸福则是在达到这一目标时得以实现。在取向能力和设计能力的框架下，可以谈论快乐、美、艺术、科学和理想。当人类实现理想治理、理

想计算、理想一致性、理想表达以及理想快乐时，也便实现了理想幸福。因此，理想政治就是发现理想幸福，并依据这种幸福的知识实施治理。政治科学与政治艺术的使命，就是引导人类走向理想幸福。取向能力的决定因素是政治，设计能力的决定因素是理想学。简言之，治理与理想、政治与理想学共同引导人类走向幸福。快乐、美、艺术和科学的最终目标，就是它们各自的理想，即理想学。

结果： 存在领域依次可分为：存在、意志与目的、知识—科学以及行动；存在结构则依次包括：绝对、生成、生命和意识。科学与艺术皆依据这一结构及其运行方式而建立、形成并排列。正如在“生成”和“生命”领域中，物理学、化学和生物学等基础科学是通过数学—逻辑判准建立起来的一样，在“意识”和“治理”领域中，也能够通过数学、美学、逻辑和伦理判准建立起“利益—语言学”、伦理学和法学等基础科学。同样，正如工程学和健康科学是在自然科学基础上形成的应用科学一样，在意识和治理领域中，也能够人文科学的基础上建立共识科学与幸福科学。借助数学、美学、逻辑和伦理等判准，可以获得具有普遍有效性的命题；真正的政治亦能够建立并实践于此基础之上。政治的目的，在于借助具有普遍有效性的价值实现真正的幸福。而这一目标唯有通过认识存在、认识存在之原因以及第一因（First Cause）方能实现。

结论： 科学即对原因的研究。科学产生于对原因的认识。当科学知识作为艺术加以运用时，便能够创造有益成果，并使行动实现其目的。实现这一目标的关键在于方法与判准。唯有人文科学能够就原则与原因提出理想且具有普遍有效性的命题，它们才能真正获得科学的性质。知识的目标在于把握真理，而行动的目标在于依照真理而行动。存在、意志、知识与行动皆无法脱离政治而被理解；同样，政治本身亦无法脱离价值而存在。

关键词： 绝对、存在、法律、知识—科学、政治、理想学（Ideallogy）。

Структурированная Аннотация:

Предпосылки: За исключением эгоистов, нигилистов и анархистов, великие философы в истории философии — от Сократа, Платона, Аристотеля и аль-Фараби до Канта — предлагали организовывать человеческую жизнь на основе универсальных ценностей, объединяющих всех людей, и именно на этом основании рассматривали возможность достижения счастья. Крупные социологи, такие как А. де Сен-Симон, Огюст Конт, Карл Маркс и Эмиль Дюркгейм, несмотря на различия в своих подходах, также предлагали строить социальную науку на универсальных ценностях и счастье. В последнее время появились подходы, подчеркивающие, что гуманитарные науки должны преодолеть поверхностность и основываться на универсальных принципах. Несмотря на все эти традиционные и современные исследования, гуманитарные науки вследствие методологических проблем в целом не достигают статуса подлинной науки. Причина этого заключается в отсутствии методологической дисциплины у представителей гуманитарных наук. Поскольку знание оценивается через обращение к прошлому, относительности и поверхностным данным, исследования остаются ретроспективными, субъективными или ограничиваются простым описанием. Не удалось добиться продвижения к глубине и инновациям посредством теорий, открытий, изобретений и последовательных научных достижений. В гуманитарных науках источником положений выступает не сама наука, а отдельные личности, группы или массы. Настоящая статья представляет собой попытку решить фундаментальную проблему, в которой оказались гуманитарные науки.

Цель: Цель данного исследования состоит в рассмотрении онтологических областей и структур, порядка, места и критериев гуманитарных наук и искусств; в выявлении на основе этих данных путей достижения универсально значимых положений и, тем самым, в обосновании возможности такой политики, которая способна привести человечество к истинному счастью.

Методы: Науки основываются на бытии. Гуманитарные науки могут именоваться науками лишь тогда, когда они достигают универсально значимых положений, соответствующих бытию. В данной статье применяется разработанный нами метод, который мы называем **идеаллогией (Ideallogy)**, основанный на онтологических областях бытия и направленный на достижение идеальных, универсально значимых положений. Таким образом предпринимается попытка раскрыть и обосновать

гуманитарные науки и политику. С самого начала человеческого существования человеку присущи первоначальное знание, дарованное существование и соответствующие способности. К способностям ориентации относятся: Гедон (Hedon), Выражение (Expression), Согласованность (Coherence), Вычисление (Calculation) и Управление (Governance). К способностям проектирования относятся: Чувство (Sense), Эмоция (Emotion), Действие (Action), Знание (Knowledge) и Идеал (Ideal). Благодаря этим способностям человек осуществляет ориентацию и проектирование, связывает себя с бытием и направляется к нему. Каждая из этих связей и ориентаций обладает собственными законами. В рамках данных способностей формируются критериальные науки — Вкус, Язык, Логика, Математика и Политика, а также ценностные области — Удовольствие, Красота, Искусство, Наука и Идеалогия; в зависимости от их результатов возникают различные формы счастья. Когда науки, направленные на выявление законов способностей ориентации и проектирования, применяются как искусства к другим областям бытия, возникают науки, относящиеся к каждой из этих областей. Таким образом, науки, направленные на способности, становятся критериальными науками для наук, изучающих другие области бытия. Критериальные науки служат методом для остальных наук и поэтому сами должны развиваться как искусства. Если критериальные науки не будут прочно сформированы и правильно применены как искусства, становится затруднительным развитие других наук и искусств и достижение подлинного счастья. Человек всегда стремится к абсолютной реальности; зачастую он не способен её достичь, однако способен её мыслить. В контексте способностей ориентации формируются такие критериальные науки, как Вкус, Язык, Логика, Математика и Политика. В контексте способностей проектирования возникают области Удовольствия, Красоты, Искусства, Науки и Идеалогии. Компетенции этих наук определяются способностями Удовольствия, Выражения, Согласованности, Вычисления и Управления. Следовательно, наиболее совершенное удовольствие, наиболее совершенный язык, наиболее совершенная согласованность, наиболее совершенное вычисление и наиболее совершенное управление, то есть **Идеал**, составляют цель всех наук, а наиболее совершенное счастье достигается посредством достижения этой цели. В рамках способностей ориентации и проектирования можно говорить об удовольствиях, красоте, искусствах, науках и идеалах. Когда человек достигает Идеального Управления, Идеального Вычисления, Идеальной Согласованности, Идеального Выражения и Идеального Удовольствия, он достигает также Идеального Счастья. Следовательно, идеальная политика заключается в поиске Идеального Счастья и управлении в соответствии со знанием об этом счастье. Задача науки и искусства политики состоит в том, чтобы вести человека к Идеальному Счастью. Определяющим фактором способностей ориентации является Политика, тогда как определяющим фактором способностей проектирования является Идеалогия. Иными словами, Управление и Идеал, Политика и Идеалогия ведут человека к Счастью. Целью Удовольствий, Красоты, Искусств и Наук является их идеал — Идеалогия.

Результаты: Области бытия располагаются в следующем порядке: Бытие, Воля и Цель, Знание–Наука и Действие; структуры бытия упорядочиваются как Абсолют, Становление, Жизнь и Сознание. Науки и искусства основываются, формируются и упорядочиваются в соответствии с данной структурой и её функционированием. Подобно тому как в областях Становления и Жизни фундаментальные науки — физика, химия и биология — были сформированы посредством математико-логических критериев, в областях Сознания и Управления могут быть сформированы фундаментальные науки Интересы–Языка, Нравственности и Права на основе математических, эстетических, логических и этических критериев. Подобно тому как в областях Становления и Жизни прикладные науки — инженерия и науки о здоровье — были созданы на основе естественных наук, в областях Сознания и Управления могут быть сформированы науки о Согласии и Счастье на основе гуманитарных наук. Универсально значимые положения могут быть достигнуты посредством математических, эстетических, логических и этических критериев. На этой основе возможно создание и практическая реализация подлинной политики. Цель политики заключается в достижении истинного счастья посредством универсально значимых ценностей. Это возможно лишь через познание сущего, его причин и Первопричины.

Выводы: Наука представляет собой исследование причин. Наука возникает благодаря познанию причин. Когда научное знание применяется как искусство, становится возможным создание полезного результата, а действие достигает своей цели. Путь к этому лежит через метод и критерий. Гуманитарные науки могут приобрести подлинно научный характер лишь в той мере, в какой они достигают идеальных и универсально значимых положений относительно принципов и причин. Цель

Ключевые слова: Абсолют, бытие, право, знание—наука, политика, идеаллогия.

www.turkishstudies.net/religion

होते हैं। इन विज्ञानों की दक्षताएँ सुख, अभिव्यक्ति, सुसंगति, गणना तथा शासन की क्षमताओं द्वारा निर्धारित होती हैं। इस प्रकार, सर्वोत्तम सुख, सर्वोत्तम भाषा, सर्वोत्तम सुसंगति, सर्वोत्तम गणना तथा सर्वोत्तम शासन—अर्थात् **आदर्श (Ideal)**—सभी विज्ञानों का अंतिम लक्ष्य बनते हैं, और इसी लक्ष्य की प्राप्ति पर परम सुख की प्राप्ति होती है। अभिमुखीकरण और डिज़ाइन संबंधी क्षमताओं के संदर्भ में सुखों, सौंदर्यों, कलाओं, विज्ञानों और आदर्शों की चर्चा की जा सकती है। जब मनुष्य आदर्श शासन, आदर्श गणना, आदर्श सुसंगति, आदर्श अभिव्यक्ति तथा आदर्श सुख प्राप्त करता है, तब वह आदर्श सुख (Ideal Happiness) भी प्राप्त कर लेता है। इसलिए आदर्श राजनीति का अर्थ है आदर्श सुख की खोज करना तथा उसी के ज्ञान के अनुरूप शासन करना। राजनीति के विज्ञान और कला का कार्य मानव को आदर्श सुख तक पहुँचाना है। अभिमुखीकरण संबंधी क्षमताओं का निर्धारक राजनीति है, जबकि डिज़ाइन संबंधी क्षमताओं का निर्धारक आदर्शविज्ञान है। संक्षेप में, शासन और आदर्श, राजनीति और आदर्शविज्ञान, मानव को सुख की ओर ले जाते हैं। सुख, सौंदर्य, कला और विज्ञान का अंतिम उद्देश्य उनका आदर्श है, अर्थात् आदर्शविज्ञान।

परिणाम: अस्तित्व के क्षेत्र क्रमशः **अस्तित्व (Being)**, **इच्छा और उद्देश्य (Will and Purpose)**, **ज्ञान-विज्ञान (Knowledge-Science)** तथा **क्रिया (Action)** के रूप में व्यवस्थित हैं; जबकि अस्तित्व की संरचनाएँ **परम (Absolute)**, **परिवर्तनशीलता (Becoming)**, **जीवन (Living)** तथा **चेतना (Consciousness)** के रूप में व्यवस्थित हैं। विज्ञान और कला इसी संरचना तथा उसकी कार्यप्रणाली के अनुसार स्थापित, विकसित और व्यवस्थित होते हैं। जिस प्रकार परिवर्तनशीलता और जीवन के क्षेत्रों में गणितीय-तार्किक मानदंडों के आधार पर भौतिकी, रसायन विज्ञान और जीवविज्ञान जैसे मूलभूत विज्ञान स्थापित हुए, उसी प्रकार चेतना और शासन के क्षेत्रों में गणितीय, सौंदर्यशास्त्रीय, तार्किक तथा नैतिक मानदंडों के आधार पर हित-भाषा (Interest-Language), नैतिकता और विधि के मूलभूत विज्ञान स्थापित किए जा सकते हैं। जैसे प्राकृतिक विज्ञानों के आधार पर अभियान्तिकी और स्वास्थ्य विज्ञान विकसित हुए, वैसे ही मानविकी एवं सामाजिक विज्ञानों के आधार पर चेतना और शासन के क्षेत्रों में सहमति (Consensus) तथा सुख (Happiness) के विज्ञान विकसित किए जा सकते हैं। गणितीय, सौंदर्यशास्त्रीय, तार्किक तथा नैतिक मानदंडों के माध्यम से सार्वभौमिक रूप से वैध प्रतिपादन प्राप्त किए जा सकते हैं। इन्हीं के आधार पर वास्तविक राजनीति का निर्माण और उसका व्यवहार संभव है। राजनीति का उद्देश्य सार्वभौमिक रूप से वैध मूल्यों के माध्यम से वास्तविक सुख की प्राप्ति है। यह केवल अस्तित्व, उसके कारणों तथा प्रथम कारण (First Cause) के ज्ञान के माध्यम से ही संभव है।

निष्कर्ष: विज्ञान कारणों का अन्वेषण है। विज्ञान कारणों के ज्ञान से उत्पन्न होता है। जब वैज्ञानिक ज्ञान को कला के रूप में लागू किया जाता है, तब उपयोगी परिणाम उत्पन्न किए जा सकते हैं और क्रिया अपने उद्देश्य तक पहुँच सकती है। इसका मार्ग पद्धति और मानदंडों से होकर जाता है। मानविकी एवं सामाजिक विज्ञान तभी वैज्ञानिक स्वरूप प्राप्त कर सकते हैं जब वे सिद्धांतों और कारणों के संबंध में आदर्श तथा सार्वभौमिक रूप से वैध प्रतिपादन प्रस्तुत करें। ज्ञान का उद्देश्य सत्य का बोध करना है, और क्रिया का उद्देश्य सत्य के अनुरूप आचरण करना है। अस्तित्व, इच्छा, ज्ञान और क्रिया की कल्पना राजनीति के बिना नहीं की जा सकती; और राजनीति की कल्पना भी मूल्यों के बिना संभव नहीं है।

कुंजीशब्द: परम, अस्तित्व, विधि, ज्ञान-विज्ञान, राजनीति, आदर्शविज्ञान (Ideology)।

Yapılandırılmış Özet:

Giriş: Egoist (bencil), nihilist (hiççi), anarşist (bozguncu) kimseler dışında, Sokrates Platon, Aristoteles ve Fârâbî'den Kant'a felsefe tarihinin büyük filozofları bütün insanları bağlayan evrensel değerler üzerine insan hayatını düzenlemeyi önermişler ve bu temel üzerine mutluluk düşüncüleridir. H. Saint Simon, Auguste Comte, Karl Marx, Emile Durkheim gibi büyük sosyologlar da türlü farklarla evrensel değerler üzerine kurulu toplum bilimi ve mutluluklar önermişlerdir. Son dönemlerde insan bilimlerinin yüzeysellikten çıkıp evrensel ilkeler üzerine kurulması gerektiğini vurgulayan yaklaşımlar görülmektedir. Bütün bu gelenek ve modern dönem çalışmalarına rağmen insan bilimleri, yöntem sorunu yüzünden, genellikle bilim niteliğini kazanamamaktadır. Bunun sebebi disiplinsiz insan bilimcileridir. Bilgi eskiye atıf, görelilik ve yüzeysel verilerle ölçüldüğü için araştırmalar geriye dönük, subjektif veya durum tespitinden öteye gidememektedir. Teori, keşif, buluş ve sağlam adımlarla derinliğe ve yeniliğe doğru ilerleme kat edilememektedir. İnsan bilimlerinde önermelere bilim değil kişi, grup veya yığınlar öncülük etmektedir. Bu makale insan bilimlerinin içine düştükleri bu büyük sorunu çözüme ulaştırma girişimiyle yazılmıştır.

Amaç: Bu çalışmanın amacı insan bilimleri ve sanatlarını, varlık alanları ve yapılarını, sıra ve yerlerini, ölçütlerini; bu verilerle tümelgeçer önermelere ulaşma yollarını ve böylece insanlığı gerçek mutluluğa erdirmeye siyaseti ortaya koyma olanağını göstermektir.

Metot: Bilimler varlığa dayanır. İnsan bilimleri varlığa uygun tümelgeçer önermelere ulaştıklarında bilim adını alabilirler. Bu makalede, tarafımızdan geliştirilen, varlıkbilig alanlarını yani ontolojik varlık araştırma alanlarını temel alarak ideal, tümelgeçer önermelere ulaşma yöntemi dediğimiz idealloji yöntemi uygulanmıştır. Böylece insan bilimleri ve siyaseti ortaya konulmaya çalışılmıştır. İnsanî varlıklarda ilk andan itibaren ilk bilgiler, verilmiş varlık ve yetiler bulunmaktadır. İnsana verilmiş yönelim yetileri: Haz, İfade, Tutarlılık, Hesap ve Yönetimdir. Tasarım yetileri: Duyu, Duygu, Eylem, Bilgi ve İdealdir. İnsanlar bu yetilerle yönelim ve tasarımlarda bulunurlar, varlığa bağlanır ve yönelirler. Bu bağlanma ve yönelmelerin her birinin kendisine has yasaları vardır. Beğeni, Dil, Mantık, Matematik, Siyaset gibi kriter bilimleri ve Zevk, Güzellik, Sanat, Bilim, İdealloji gibi değer alanları bu yetiler bağlamında oluşur ve neticelerine göre mutluluklar hâsıl olur. Yönelim yetileri ile tasarım yetilerinin yasalarını keşfetmeye yönelik bilimler sanat olarak diğer varlık alanlarına uygulandıklarında her bir varlık alanına dair bilimler ortaya çıkar. Böylece yetilere yönelik bilimler diğer varlık alanlarına yönelik bilimlerin kriter bilimleri olarak karşımıza çıkarlar. Kriter bilimleri diğer bilimler için bir metot vazifesi görürler ve bu yüzden sanat olarak da geliştirilmeleri gerekir. Kriter bilimleri sağlam kurulmaz ve sanat olarak doğru uygulanmazsa diğer bilim ve sanatları geliştirmek, gerçek mutluluğa erişmek zordur. Biz hep kesin gerçekliği ararız, bunu çoğunlukla elde edemeyiz ama yine de tasavvur edebiliriz. Yönelim yetileri bağlamında Kriter Bilimleri olarak karşımıza Beğeni, Dil, Mantık, Matematik ve Siyaset bilimleri çıkmaktadır. Tasavvur yetileri bağlamında Zevk, Güzellik, Sanat, Bilim ve İdealloji alanları karşımıza çıkmaktadır. Bu bilimlerin yetkinliklerini de Haz, İfade, Tutarlılık, Hesap ve Yönetim yetkinlikleri belirlemektedir. Bu durumda en yetkin haz, en yetkin dil, en yetkin tutarlılık, en yetkin hesap, en yetkin yönetim, yani İdeal bütün bilimlerin hedefidir ve en yetkin mutluluk da bu hedefe ulaşınca gerçekleşecektir. Yönelim ve tasarım yetileri bağlamında zevkler, güzellikler, sanatlar, bilimler ve ideallerden bahsedilebilir. İnsanî Varlıklar İdeal Yönetim, İdeal Hesap, İdeal Tutarlılık, İdeal İfade ve İdeal Hazza ulaştıklarında İdeal Mutluluğa da kavuşurlar. O halde İdeal siyaset İdeal mutluluğu bulmak ve bu mutluluk bilgisine göre yönetmektir. Siyaset Bilimi ve Sanatının görevi İnsanî varlıkları İdeal Mutluluğa ulaştırmaktır. Yönelim Yetilerinin belirleyicisi Siyaset, Tasarım yetilerinin belirleyicisi İdeallojidir. Kısaca Yönetim ve İdeal, Siyaset ve İdealloji İnsanî varlıkları Mutluluklara ulaştırır. Zevk, Güzellik, Sanat ve Bilimlerin hedefi, onların idealleri, yani İdeallojidir.

Sonuçlar: Varlık alanları Varlık, İstenç ve Gaye, Bilgi-Bilim ve Eylem; varlık yapıları Mutlak, Oluş, Yaşayış ve Bilinç şeklinde sıralanır. Bilimler ve sanatlar bu düzen ve işleyişe göre temellenir, şekil alır ve sıralanırlar. Oluş ve yaşayış alanlarında matematik-mantık ölçekleriyle Fizik, Kimya, Biyoloji temel bilimleri kurulduğu gibi, bilinç-yönetim alanlarında matematik-estetik-mantık-etik ölçekleriyle Çıkar-Dil, Ahlâk ve Hukuk temel bilimleri kurulabilir. Oluş ve yaşayış alanlarında doğa bilimleri ışığında mühendislik-sağlık bilimleri kurulduğu gibi, Bilinç ve yönetim alanlarında İnsan bilimleri ışığında uzlaş-mutluluk bilimleri kurulabilir. Matematik-estetik-mantık-etik ölçeklerle tümelgeçer önermelere ulaşılabilir. Bu temel üzerinde gerçek siyaset yapılabilir ve uygulanabilir. Siyasetin amacı tümelgeçer değerlerle gerçek mutluluğu kazanmaktır. Bu da varlıkları, nedenlerini ve ilk nedeni bilmekle mümkündür.

Bilim nedenleri araştırmaktır. Nedenlerin bilinmesiyle bilim olur. Bilimsel bilgi sanat olarak uygulanırsa işe yarar bir şey yapılabilir ve eylem amacına ulaşabilir. Bunun yolu yöntem ve kıstastan geçer. İnsan bilimleri ilke ve nedenlere ilişkin ideal, tümelgeçer önermelere ulaştıkları ölçüde bilim niteliği kazanabilirler. Bilgiden amaç gerçeğin bilgisini yakalamak, davranıştan amaç gerçeğe göre davranmaktır. Varlık, istenç, bilgi ve eylem siyasetsiz düşünülemez. Siyaset de değerler olmadan düşünülemez.

Anahtar Kelimeler: Mutlak, varlık, yasa, bilgi-bilim, siyaset, idealloji.

www.turkishstudies.net/religion

Turkish Studies - Comparative Religious Studies

eISSN: 2667-5544

The Human Sciences and the Wisdom of Governance (True Politics) from the Perspective of Ontology

Introduction

Except for egoists, nihilists, and anarchists, the great philosophers in the history of philosophy, from Socrates (Plato, 1997), Plato (Plato, 2004), Aristotle (Aristotle, 2000), and al-Fārābī (1997, 2004) to Kant (1997a, 1997b), proposed organizing human life upon universal values that bind all human beings, envisioning happiness upon this foundation. Sociologists such as Henri de Saint-Simon, Auguste Comte, Karl Marx, and Émile Durkheim, despite their various differences, likewise proposed a social science (sociology) founded upon universal values and forms of happiness. Alongside this tradition of great thinkers, it is also observed that, in recent times, attempts are being made to develop various approaches to universal values. While Sen (1999) defends democracy and human rights as universal values, Turaki (2001) questions the universality of this system. While Lang (2020) discusses how universal values can be constructed through a practical approach, Winkler (2022) proposes a systematic theory for universal ethics. Donaldson and Dunfee (1999) undertake the theorization of shared values through a social contract approach. The Caux Round Table (1994) adapts principles such as honesty, fairness, and human dignity to the business world. Current debates on epistemology and political philosophy (Baggio, 2025; Refle, 2025; Güder, 2023) emphasize that the human sciences must overcome superficiality and be established upon universal principles.

Despite all these traditional and modern period studies, the human sciences, due to the problem of methodology, generally fail to attain the quality of a science. The reason for this is undisciplined human scientists. In the human sciences, new discoveries and inventions are seen almost as nonsense. Because knowledge is measured by references to the past, relativity, and superficial data, research cannot go beyond being retrospective, subjective, or a mere diagnosis of the situation. Progress cannot be made toward depth and innovation through theory, discovery, invention, and sound steps. In the human sciences, propositions are led not by science, but by individuals, groups, or masses. A science, a logy, and a discipline cannot be formed from a heap of subjective views and opinions. Science is, first and foremost, the investigation of causes. Science comes into being through the knowledge of causes. If scientific knowledge is applied as art, something useful can be done and action can reach its goal. The way to achieve this is through method and criterion. The human sciences can attain the quality of a science to the extent that they reach ideal, a priori propositions regarding principles and causes (Aristotle, 1996, pp. 75–86). The purpose of knowledge is to capture the knowledge of truth, and the purpose of conduct is to act according to truth (Al-Kindi, 2006, p. 139). Being, will, knowledge, and action cannot be conceived without politics. Nor can politics be conceived without values.

Basic sciences such as Physics, Chemistry, and Biology are established in the light of experience through research in language (expression), logic (consistency), and mathematics

(calculation) conducted on the entities of Becoming and Life. Likewise, in addition to research in language (expression), logic (consistency), and mathematics (calculation) conducted on Human entities among entities of Consciousness, basic Human sciences such as Psychiatry, Psychology, and Law can be established in the light of experience through research in taste (pleasure) and politics (governance). Just as Engineering and Healing Sciences (Medicine) are established in the light of the basic sciences of the sciences of Becoming and Life, so too must Politics and Healing Sciences (Value Science) be established in the light of the basic sciences of the Human sciences. By orienting toward universally valid propositions and ideal values discovered in the sciences of Taste, Expression, Logic, Mathematics, Politics (Governance), Psychiatry, Psychology, and Law, humanity must progress on the path to ideal happiness. For progress in the human sciences, first of all, the criterion sciences and arts, especially the sciences and arts of Taste, Language, and Politics as much as Mathematics and Logic, must develop sufficiently. Unfortunately, at present, the sciences of Taste, Language, and Politics are not even sufficiently cultivated as a science, let alone as a criterion science. This deficiency must be addressed, and a start must be made somewhere.

In human entities, present from the very moment of existence, there exist first cognitions (Fârâbî, 2004, p. 21), given things, being, and faculties (Kant, 1933, pp. 58–62, 92–93, 573–574). These given faculties are divided into two as intentionality faculties and design faculties. Intentionality faculties are Pleasure, Expression, Consistency, Calculation, and Governance. Design faculties are Sensation, Emotion, Action, Knowledge, and the Ideal. In short, human entities possess five given intentionality faculties and five given design faculties. Within the context of these faculties, they form intentionalities and designs. Through these faculties, they connect to and intend toward being. Each of these connections and intentionalities has its own unique laws. Criterion sciences such as Taste, Language, Logic, Mathematics, and Politics, as well as value realms such as Pleasure, Beauty, Art, Science, and Ideology, emerge within the context of these faculties, and happinesses ensue according to their outcomes. When the sciences aimed at discovering the laws of intentionality faculties and design are applied to other realms of being as arts, sciences pertaining to each realm of being emerge. Thus, sciences oriented toward faculties emerge as the criterion sciences of those oriented toward other realms of being. Criterion sciences serve as a method for other sciences, and therefore, they must also be developed as arts (Fârâbî, 2004, p. 22). If criterion sciences are not established soundly and correctly applied as arts, it is difficult to advance other sciences and arts, and to attain true happiness. Now, we can present criterion sciences along with the intentionality faculties and design, in a table as follows:

Criterion Science	Sensation	Emotion	Action	Knowledge	Ideal
<u>Politics</u>	Sensation Governance	Emotion Governance	Action Governance	Knowledge Governance	Ideal Governance
<u>Mathematics</u>	Sensation Calculation	Emotion Calculation	Action Calculation	Knowledge Calculation	Ideal Calculation
<u>Logic</u>	Sensation Consistency	Emotion Consistency	Action Consistency	Knowledge Consistency	Ideal Consistency
<u>Language</u>	Sensation Expression	Emotion Expression	Action Expression	Knowledge Expression	Ideal Expression
<u>Taste</u>	Sensation Pleasure	Emotion Pleasure	Action Pleasure	Knowledge Pleasure	Ideal Pleasure
<u>Value Sciences</u>	<u>Pleasure</u>	<u>Beauty</u>	<u>Art</u>	<u>Science</u>	<u>Ideology</u> ¹
M U T L U L U K L A R					

¹ Here, we use the concept of ideal not only in the sense of necessity –ought to, perfect essence as the content of consciousness, but in the sense that encompasses these as well, as a priori, real, perfectly appropriate to reality, most suitable, true, truth; encompassing the real, true, and truth. Starting from here, by deriving the terms IDEAL SCIENCES and IDEALLOLOGY, we crack open and show the door to new fields of science.

We always seek certain truth; we often fail to attain it, yet we can still conceive it (Fârâbî, 2004, p. 21). Looking at the table, what emerge before us as Criterion Sciences in the context of the intentionality faculties are the sciences of Taste, Language, Logic, Mathematics, and Politics. In the context of the design faculties, the realms of Taste, Beauty, Art, Science, and Idealogy emerge before us. The competencies of these sciences, as well, are determined by the competencies of Pleasure, Expression, Consistency, Calculation, and Governance. In this case, the most competent pleasure, the most competent language, the most competent consistency, the most competent calculation, the most competent governance, that is, the Ideal, is the goal of all sciences, and the most competent happiness will also be realized upon reaching this goal. In the context of the intentionality faculties and design, one can speak of pleasures, beauties, arts, sciences, and ideals. When human beings reach Ideal Governance, Ideal Calculation, Ideal Consistency, Ideal Expression, and Ideal Pleasure, they also attain Ideal Happiness. In that case, Ideal politics is to find ideal happiness and to govern according to this knowledge of happiness. The task of the Science and Art of Politics is to lead human beings to Ideal Happiness. Politics is the determinant of the Intentionality faculties, while Idealogy is the determinant of the design faculties. In short, Governance and the Ideal, along with Politics and Idealogy, lead human beings to Happinesses. The goal of Pleasure, Beauty, Art, and Sciences is their ideals, that is, Idealogy.

Just as Engineering and Medicine can be misused, Politics can also be misused. Just as Engineering and Medicine are not given up on, Politics cannot be given up on either. The purpose should not be to direct and govern humanity as desired, but to provide ideal happiness by organizing the life of the human being upon ideal values. For this, too, it is necessary to investigate and know the first causes and principles of beings (Aristotle, 1996, p. 80, Book I, 981b25; Al-Farabi, 2004, p. 56; Avicenna, 2004, p. 3), and to know the truth of existence to the extent of our capacity (Al-Kindi, 2006, p. 139), that is, Philosophy.

When we turn to the realms of existence from an ontological perspective, we encounter the realms of Being, Will, Knowledge, and Action, along with their order. In these ontological realms and sequence, the absence of the preceding one plunges the subsequent ones into darkness. Will and purpose without being, knowledge-science without will and purpose, and action without knowledge-science become meaningless. When we turn to the structures of existence this time from an ontological perspective, we encounter the beings of Absolute, Becoming, Life, and Consciousness, along with their order, in which the absence of the preceding one plunges the subsequent ones into non-existence. If there is no Absolute, Becoming cannot exist; if there is no Becoming, Life cannot exist; if there is no Life, Consciousness cannot exist. In this case, the Absolute Being, Beings of Becoming, Beings of Life, Beings of Consciousness, and the wills (laws), knowledge-science, and actions of these structures of existence emerge before us. Therefore, ideals, science, art, beauty, pleasure, and happiness are also grounded, shaped, and ordered according to these realms of existence and structures of existence. In this case, we encounter the following table:

BEING	WILL (Laws)	KNOWLEDGE-SCIENCE	ACTION
Absolute	Unconditional (Unconditionality)	Absolute Sciences	Religion (Being-Nonexistence)
Becoming	Subject to Causality (Causality)	Becoming Sciences	Engineering (Matter-Energy)
Life	Subject to Purpose (Sensitivity-Instinct)	Life Sciences	Medicine (Life-Death)
Consciousness	Subject to Self-Interest (Taste and Reason)	Consciousness Sciences	Politics (Joy-Sorrow)

The table shows that there is a relation of dependence from right to left and from bottom to top. The preceding is the cause of the succeeding, the upper is the cause of the lower, and the left is the cause of the right. Without the preceding, the succeeding cannot exist and cannot be conceived. Therefore, it is necessary to carry out the reasoning and determine the formation of all connections either by proceeding from end to beginning to find the cause, or from beginning to end starting from the cause, or from the middle toward the beginning and the end.

Disregarding the realms and structures of existence, or reducing them to one another, is among the most frequently committed errors in human history. Those starting from the beginning lose truth in the depths of absolutist approaches, those starting from the middle of naturalist (naturalistic) approaches, and those starting from the end of subjectivist approaches. Whereas, those who discern the differences and arrangements of the realms and structures of existence, wherever they may begin, arrive at the same point when they apply the correct method. Progressing from end to beginning and backward is like searching for the general suitable to the particular, searching for justification, searching for origin, and its path is induction. Proceeding from beginning to end, on the other hand, is like building upon the origin, the foundation, and its path is deduction. Starting from the middle, on the other hand, brings with it the applications and results of both paths. In this case, which path should be followed? Proceeding from end to beginning by searching for foundation, origin, and the general? Proceeding from beginning to end by building upon origin and foundation? Or proceeding from the middle?

The effort to seek justification may bring about straying into dangerous paths, such as finding justifications that do not correspond to the truth. It may even go as far as fabricating justifications. Indeed, humanity has suffered the pains of following this path throughout history and still suffers today. Nevertheless, if induction is applied correctly in searching for justification and origin, reaching the correct conclusion is possible for a person of sound judgment, which is the path followed by philosophers like Immanuel Kant, who sought the general suitable to the particular. See Kant's *Pratik Usun Eleştirisi* [Critique of Practical Reason] (2001, pp. 169–178) and also *Critique of Judgment* (1987, pp. 20–441).

Progressing from beginning to end by building upon a foundation is fraught with the risk of starting from an origin and foundation that do not correspond to the truth. Hence, a deviation may occur right from the very beginning. The determination of the First and foundation may also be made arbitrarily, conventionally, ideologically, or doctrinally, the pains of which humanity has also suffered throughout history and continues to suffer today. However, deduction begins with an a priori First and Foundation, and if executed correctly, it is also possible for a person of sound judgment to reach the correct conclusion through this path; indeed, this is the path followed by thinkers such as Abu Hamid al-Ghazali. See Abu Hamid al-Ghazali, *Tehâfüt el-Felâsife* [The Incoherence of the Philosophers], third and fourth discussions (1981, pp. 55–79).

When starting from the middle, reducing both the beginning and the end to this middle point is one of the most common errors, and it is from here that Naturalist and Vitalist approaches emerge. Another error is proceeding from the middle either by seeking causes only toward the beginning or by building upon causes only toward the end. The former reduces those that come after it (such as human beings) to itself, while the latter reduces those that come before it to itself. However, when starting from the middle, if seeking causes toward the beginning (induction) and building upon causes toward the end (deduction) can be carried out together, the correct conclusion can also be reached through this path. However, because this is an intermediate path, it is an arduous one that is difficult to discover. Yet, it emerges as a path that becomes easier to discern only after the simpler paths have been understood. For this reason, many adherents of science, philosophy, and religion prefer to start from the middle after their own views, thoughts, and beliefs have become fixed.

As can be seen, when realms of being, structures of being, and their orderings are taken into account and the correct path is followed, it is possible to reach the correct conclusion regardless of where one starts. Both induction and deduction offer us the possibility of reaching the correct conclusion. Therefore, using both in a mutually checking manner will lead us to the most solid conclusion. Indeed, this is the very path pursued by major philosophers such as Aristotle, al-Fārābī, Ibn Sīnā, and Ibn Rushd, and it is also the path dictated by the table above when examined carefully. Indeed, the goal of this article carries the grand claim of showing humanity its path and shedding light on its future by following this very route. When the claim is great, its impact and reaction are also great. However, what is essential in philosophy is not to attain fame, but to grasp the truth. Whether we like it or not, we cannot escape the truth.

The order from left to right in the table, Being, Will and Purpose (laws), Knowledge-Science, and Action, necessitates starting the grounding from Absolute Being. The order from top to bottom, Absolute, Becoming, Living, and Consciousness, also necessitates starting from Absolute Being. Absolute Being is the foundation of all realms of being. Without it, no being, will and purpose (laws), knowledge-science, and action can be explained. See Aristotle's *Metafizik* [Metaphysics] (1996, pp. 502–509; Book XII, 1072a20–1073a10); Al-Fārābī's *El-Medīnetü'l-Fâzıla* [The Virtuous City] (1997, pp. 33–98); and Kant's *Critique of Judgment* (1987, pp. 20–441). Therefore, it is essential to first review Absolute Being, its will and purpose, its knowledge-science, and its action (Fārābī, 2004, pp. 32–33).

When proceeding from top to bottom in the table, the order in terms of being is Absolute, Becoming, Living, and Consciousness beings. Therefore, without Absolute Being, beings of Becoming cannot exist; without beings of Becoming, Living beings cannot exist; and without Living beings, Consciousness beings cannot exist. In terms of Will and Purpose (Laws), without creation at will (unconditional freedom, Absolute Laws), being subject to causality (laws of causality) cannot occur; without being subject to causality, being subject to purpose (laws of sensitivity and instinct) cannot occur; and without being subject to purpose, interest based taste and reason (Laws of Consciousness) cannot occur. In terms of Knowledge-Science, without Absolute Sciences, Sciences of Becoming cannot be grounded; without Sciences of Becoming, Life Sciences cannot be grounded; and without Life Sciences, Sciences of Consciousness cannot be grounded. In terms of Action, without creation, created being, will and purpose (laws), knowledge-science, and power of action, regulation, implementation, and engineering cannot be performed; without engineering, medicine cannot be performed; and without medicine, politics cannot be performed. That is, the result of action appears respectively as Being-Nonbeing, Matter-Energy, Life-Death, and Joy-Sadness, which shows that the applied sciences are ordered as Religion, Engineering, Medicine, and Politics. In this case, the actions of Human Being (in terms of applied sciences), Religion, Engineering, Medicine, and Politics, cannot be considered separately from one another. Politics is a discipline and applied science far too serious to be sacrificed to coincidences, arbitrariness, custom, tradition, ideology, or doctrines.

When proceeding from left to right in the table, will and purpose (law) without being, knowledge-science without will and purpose, and action without knowledge-science cannot be explained from any ontological, epistemological, mathematical, aesthetic, logical, or ethical perspective. Therefore, 1. without Absolute Being, unconditional freedom cannot be conceived; without unconditional freedom, Absolute Knowledge-Sciences (Theology and Metaphysics) cannot be conceived; and without Absolute Knowledge-Sciences, creation (being-nonbeing), giving, being created, being given, creatures, beings, faculty, laws and rules (instituting religion) cannot be conceived. 2. Without Given Being of Becoming (matter-energy), given laws of causality cannot be conceived; without given laws of causality, Sciences of Becoming (Physics, Chemistry) cannot be conceived; and without Sciences of Becoming, Engineering cannot be conceived. 3. In addition to Given Being of Becoming (matter-energy) and laws of causality, without Given Living Being (life-death), given laws of sensitivity and instinct subject to purpose cannot be conceived; without given

laws of sensitivity and instinct subject to purpose, Life Sciences cannot be conceived; and without Life Sciences (Biology), Medicine cannot be conceived. 4. In addition to Given Being of Becoming (matter-energy) and laws of becoming, as well as Given Living Being and laws of sensitivity and instinct subject to purpose, without Given Consciousness Being (joy-sadness), laws of interest based taste and reason cannot be conceived; without laws of interest based taste and reason, Sciences of Consciousness cannot be conceived; and without Sciences of Consciousness, Politics cannot be conceived.

Absolute Being is the necessary foundation because it is the beginning, the first, and the primary in the ordering from left to right as being, will and purpose (laws), knowledge-science, and action; and in the ordering from top to bottom as Absolute, Becoming, Living, and Consciousness. In this case, It is, in terms of being, Absolutely Necessary; in terms of will and purpose, Absolutely Unconditional; in terms of doing whatever It wills as It wills, Absolutely Free; in terms of knowledge-science, Absolutely Knowing; and in terms of action, omnipotent, creator of all things, giver of whatever It wills to whomever It wills, creator, regulator, and governor of laws and conditions, in short, the Absolute Actor, the one who determines the Ideal and institutes religion.

Therefore, Absolute Being is the First and the One, is necessary in terms of being, Its attributes belong to Its essence, It neither gains nor loses, relies on nothing, no accident attaches to It, and It is neither substance nor accident. In terms of will and law, It is unconditionally free and cannot be bound in any way or by any law (Fârâbî, 1990, pp. 122–124; Fârâbî, 1997, pp. 33–50). Knowledge-science regarding Absolute Being is Absolute Sciences (Theology, Divine Revelation, Metaphysic Sciences, Mâba‘d et-Tabî‘ah [Metaphysics] [Fârâbî, 1990, pp. 121–124; Fârâbî, 2004, pp. 32–33]). In terms of Human Being, having knowledge-science regarding Absolute Being is limited solely to Revelation and Metaphysics. In terms of action, it is Absolute Being that creates and destroys possible beings, institutes laws and bestows faculties, determines principles, rules, and ideals (perfections), and institutes religion (Fârâbî, 1997, pp. 39–50; Fârâbî, 1990, pp. 122–124). In this case, knowing It through Revelation and Metaphysics and acting accordingly is the most fundamental politics of Human Being. Because being and nonbeing, matter and energy, life and death, joy and sorrow are in every respect dependent upon It. Ultimate decision and action belong to It. Therefore, any politics that does not adhere to Its will becomes the disaster of human.

Beings of Becoming exist in a state of becoming in terms of being, and their attributes do not belong to their essence. In terms of volition and law, they are subject to laws of conditional causality. They are bound by laws of causality, they are fully conditional. In terms of Human Being, knowledge-science regarding them is limited to Revelation and Metaphysics in terms of being-nonbeing and the dependency of their laws upon the first cause (their being possible), and to Sciences of Becoming (Physics and Chemistry) in terms of the operational order of laws. In terms of action, they are within the becoming of matter-energy bound to causality. In this realm of being, the action of Human Being is in the form of knowing the first cause and purpose of the being-nonbeing and operation of matter-energy through Revelation and Metaphysics, and its operational order (laws of becoming) through Physics and Chemistry, and transforming matter and energy with this knowledge, that is, engineering. It will be noted that there is a Physics and Chemistry based on the First Principle, Revelation, and Metaphysics, and an engineering based on Physics and Chemistry. Therefore, for Human Being, adhering to Revelation, Metaphysics, and laws of causality in the realm of Beings of Becoming, in Sciences of Becoming, and in engineering is the fundamental politics. Otherwise, it again becomes the disaster of Human Being. The disasters that an engineering in which Revelation and Metaphysics are not observed can bring upon the World and Human Being destroy even those who do not adhere to them.

Beings of Living exist in a state of living in terms of being. They acquire or lose their lives. The activity of life-death depends on the activity of matter-energy. Therefore, Beings of Living,

subsuming the laws of becoming of beings of becoming (matter-energy) subject to causality, are bound to the laws of sensitivity and instinct subject to purpose. Here, conditions of life are valid. They maintain or lose life. Beings of Living are limited by laws of causality in terms of matter-energy, and by laws of sensitivity and instinct in terms of life-death. In terms of action, there is a purposiveness aimed at maintaining life through sensitivity and instinct. Conditions of life determine the actions of Beings of Living. Here, action takes place in addition to the law of causality, with the purpose of maintaining physiological conditions of life, through sensitivity and instinct. Beings of Living are bound to the Absolute Being in terms of the First Cause of their being in becoming and living; to the laws of causality in terms of matter-energy with respect to the operational sequence of their laws; and to the laws of purposiveness aimed at maintaining life in terms of life-death, sensitivity, and instinct. In this case, the action of the Human Being in this realm is: 1. In terms of knowledge-science, to know the First Principle and purpose of the beings and laws of Beings of Becoming and Beings of Living, which is known through Theology and Metaphysics (Fârâbî, 2004, pp. 32–33). To discover the realms of being and laws of causality within the becoming of matter-energy, which is known through Physics and Inorganic Chemistry. To discover the realms of being within the becoming of life-death, and the laws of purposiveness bound to sensitivity and instinct, which is also known through Organic Chemistry and Biology. 2. In the realm of beings of living, the practice of the Human Being emerges as Medicine. Therefore, on the basis of revelation and metaphysics, by taking into account the laws of causality and purposiveness, the Human Being's production of matter-energy in the realm of Beings of Living in a way that improves conditions of life is the primary policy.

Beings of Consciousness (Human Beings among them) exist in a state of consciousness in terms of being. They attain or fail to attain consciousness of beings. They attain or fail to attain consciousness of beings. Depending on whether they attain consciousness of beings, they feel joy or sorrow. Joy-sorrow is bound to consciousness activity, consciousness activity is bound to life-death activity, and life-death activity is bound to matter-energy activity. Therefore, Human Beings, as Beings of Consciousness, by encompassing the laws of becoming subject to causality of Beings of Becoming and the laws of sensitivity and instinct subject to purpose of Beings of Living, are bound to the laws of taste and reason subject to utility. Here, the target intended by utility is happiness (joy). Action for the purpose of utility in the realm of Human Being is grounded in happiness. They attain or lose happiness. They are limited by the laws of becoming subject to causality in terms of matter-energy, by the laws of sensitivity and instinct subject to purpose aiming to sustain life in terms of life-death, and by the laws of taste (emotion) and reason subject to happiness in terms of joy-sorrow. Here, action takes place according to the laws of taste and consciousness, in addition to the laws of becoming and living. At the core of the activity of taste lies the phenomenon of pleasure. Human Beings' pleasures are generally material and spiritual pleasures; specifically, Sensory Pleasures, Emotional Pleasures, Action Pleasures, Knowledge Pleasures, and Ideal Pleasures. From the perspective of Human Being, an action performed without pursuing a material or spiritual utility, and without calculating what one is doing and why, is not a conscious and voluntary action (Karahan, 2014, p. 198). The utility of Human Being, who acts for utility by nature, is grounded in happiness. One desires happiness in this world, in the hereafter, or in both. Therefore, one pursues knowledge (Karahan, 2013, p. 607). In terms of action, there is a conscious effort aimed at attaining happiness. The conditions of happiness determine the actions of Human Beings. The actions of Human Beings depend on the laws of taste and reason aimed at fulfilling the conditions of happiness (Fârâbî, 2004, pp. 33–34).

Human Beings, as Conscious Beings, are bound to the Divine Being in terms of the First cause of their being entities of matter-energy, life-death, and joy-sorrow; and in terms of the sequence of their laws' operation, they are bound to the laws of causality regarding their matter-energy aspect, to the laws of teleology aimed at sustaining life through sensitivity and instinct regarding their life-

death aspect, and to the laws of taste and reason subject to happiness regarding their joy-sorrow aspect. In this case, the action of Human Beings in this realm is: 1. In terms of knowledge-science, to know the First principle and end (purpose) of the Beings of Becoming, Life, and Consciousness, and of their laws, which is known through Theology and Metaphysics. 2. To discover the realms of being and the laws of causality within the becoming of matter-energy, which is known through Physics and Inorganic Chemistry. 3. To discover the realms of being within the becoming of life-death, and the laws of teleology bound to sensitivity and instinct, which is known through Organic Chemistry and Biology. 4. To discover the realms of being of Consciousness within the becoming of joy-sorrow, and the laws of happiness, taste, and reason, which is known through psychiatry-psychology and revelation. In the realm of Human Beings, the application of human existence emerges as Religion, Engineering, Medicine, and Politics. Therefore, the action of the Human Being in the realm of Human Beings must observe the laws of taste and reason on the basis of psychiatry-psychology and revelation; the laws of teleology bound to sensitivity and instinct on the basis of life; the laws of causality on the basis of becoming; and the laws of unconditionality (Absolute Freedom) on the basis of the Absolute. It should be in a way to ensure understanding the Absolute, matter-energy production, sustaining life, and attaining joy (happiness). This is indeed Idealogy and Ideal Politics. Rather, this is the true duty of true politics.

Psychiatry-Psychology sciences must reveal the faculties given to Human Being in all their aspects. In terms of Physics, Chemistry, and Biology, the laws of the operation of faculties are researched by these sciences, and their results are evaluated in practice through Medicine.

Human Being, through the operational sequence laws of given faculties, reaches the principles, knowledge, sciences, and arts regarding being (Fârâbî, 2004, p. 21; Kant, 1933, pp. 573–574) and attains happiness. In this case, our action takes the form of attaining principles, knowledge, sciences, and arts. In this sense, the most fundamental faculties given to Human Being, as we mentioned above earlier, are intentionality faculties (pleasure, expression, consistency, calculation, and governance) and design faculties (sensory, emotional, action, knowledge, and ideal). From our discovery of the operational laws of these faculties, criterion sciences emerge. From the application of criterion sciences to other realms of being as a method and art, other sciences and arts emerge. Thus, through Taste, Language, Logic, Mathematics, and Politics, we determine the principles regarding Pleasure, Beauty, Art, Science, and Idealogy, and with the help of these criteria, we establish the sciences. Therefore, likewise in the light of these sciences, in order to attain true happiness, we must practice true politics with true knowledge.

Human Being, by intending toward the realms of being and structures of being through its given faculties, acquires knowledge, engages in action, and ultimately attains joy-sorrow. In this case, the way to attain the Ideal is to direct the faculties to the true, to ascertain principles and laws correctly, to see beings correctly, to acquire true knowledge, and to engage in true action. Human Being stands face-to-face with beings, laws, and faculties. Closing one's eyes, turning a blind eye, looking away, or being unable to see does not eliminate them. Even if we close our eyes, turn a blind eye, look away, or are unable to see, microbes make us sick, lions devour us, electricity shocks us, and God punishes us. But if we see, take them into account, intend toward them, are able to see, know, and will, we can take precautions and protect ourselves. In this respect, politics is self-preservation.

As the equivalent of politics in Arabic and Turkish, the word *siyasah* (*siyaset*) encompasses the meanings of horsemanship / horse-tending (Develioğlu, 2000, p. 959), administration, ordering affairs (Bolay, 2009, p. 314), governance, development, improvement, and direction (Fârâbî, 2005, p. 45). As both a science and an art, politics is essentially performed to attain the highest joy and happiness (Fârâbî, 2012, p. 36; ayrıca bkz. Fârâbî, 1997; Fârâbî, 2004). Political Science investigates the types of voluntary works and actions, as well as faculties, morality, character, and traits, their

purposes, how they ought to exist in human beings, and how they actually exist. It distinguishes from one another the purposes for which works and actions are done. It reveals true happinesses and those that are merely presumed to be happiness, showing that true happiness is possible not in this life, but in another life, that is, in the hereafter. It reveals that ends presumed to be happiness, such as wealth, generosity, and pleasures, pertain only to this worldly life. It explains that goodness, beauty, and virtues bring true happiness to human beings; that goodness, beauty, and virtues occur through the orderly distribution and joint use of works and actions in cities and peoples; and that otherwise it is evil, ugliness, and deficiencies. It reveals that work, action, character, faculty, and morality among cities and peoples are possible only through a leader (chief); and that leadership (chiefdom) is a matter of skill and faculty. It reveals that the principles among the people originate from here. Whatever it is called—kingship or sultanship—this is the skill, and politics is the work done by this skill (Fârâbî, 1990, pp. 125–126). The true ruler knows that the goal and purpose of the art of governance is to provide true happiness to himself and to his people, and this is his sole aim. It is necessary for the ruler to be the most perfect of the people in happiness, because he is the cause of the happiness of his people (Fârâbî, 2005, p. 27).

The Knowledge-Science being and the continuation of its being is the occurrence of certainty in the soul concerning the being of non-subjective entities, what they are; and how they are obtained from necessary and universal premises, from proofs consisting of first principles given in human beings. This knowledge is divided into two: 1. Knowledge in which there is certainty regarding the cause of the being of a thing. 2. Knowledge in which there is certainty that it cannot be otherwise. True knowledge is that which is true and certain not at a specific time, but at all times. Wisdom is the knowledge of the remote causes that are the cause of the being of all other entities and of the being of the proximate causes of things that have a cause. We know what and how they are, no matter how numerous they may be, and their arrangement in an order toward One Being who is the cause of the being of those remote causes and of the proximate causes beneath them (Fârâbî, 2005, pp. 73–76).

The discovery of being, faculty, and laws is called Knowledge-Science; whereas work upon being, faculty, and laws by means of Knowledge-Science takes the name of Art. Knowledge-Science in practice takes the name of Art, and every art is performed for a specific work. Art, from a theoretical standpoint, depends on theoretical Knowledge-Science; and from a practical standpoint, it depends on practical knowledge, skill, and ability in the field of application. In this respect, it is customary to divide Knowledge-Science into Theoretical and Practical. It is difficult to distinguish Knowledge-Science and Art from each other. Let us leave it by saying that its discovery aspect is science, and its work aspect is art. Art relies on Knowledge-Science, and Knowledge-Science becomes applicable and operational through art. Based on the table of the realms of being and structures of being of Knowledge-Science and arts, we can show the ordering of Ideallogical sciences as follows:

<u>KNOWLEDGE-SCIENCE</u>	<u>ART</u>
<u>Absoluteness Sciences</u>	<u>Religion</u> (Being-Nonbeing)
Metaphysics	
Theology	
<u>Becoming Sciences</u>	<u>Engineering</u> (Matter-Energy)
Metaphysics	
Theology	
Physics	
Chemistry	

Life Sciences**Medicine** (Life-Death)

Metaphysics

Theology

Physics

Chemistry

Physiology

Biology

Consciousness Sciences**Personality** (Joy-Sorrow)**İnsan Bilimleri**

Metaphysics

Theology

Physics

Chemistry

Physiology

Biology

Psychiatry (Material Competence)**Psychology** (Competency Sciences or Human Competency Sciences related to Person Sensation, Emotion, Action, Knowledge, and Ideals)**Moral Sciences**

Personal Taste (Sciences of Person Pleasure)

Person Language (Sciences of Person Expression)

Person Logic (Sciences of Person Consistency)

Person Mathematics (Sciences of Person Calculation)

Person Politics (Sciences of Person Governance)

Social Sciences Competency Sciences or Human Competency Sciences related to Collective Sensation, Emotion, Action, Knowledge, and Ideals)**Social Sciences****Kimlik** (Hak-Haksızlık)

Metaphysics

Theology

Physics

Chemistry

Physiology

Biology

Psychiatry (Material Competence)

Psychology (Competency Sciences or Human Competency Sciences related to Person Sensation, Emotion, Action, Knowledge, and Ideals)

Moral Sciences

Taste Character (Sciences of Person Pleasure)
 Language Character (Sciences of Person Expression)
 Logic Character (Sciences of Person Consistency)
 Matematik ırası (Kişi Hesap Bilimleri)
 Mathematics Character (Sciences of Person Calculation)

Custom Sciences

Law of Taste (Sciences of Collective Pleasure)
 Law of Language (Sciences of Collective Expression)
 Law of Logic (Sciences of Collective Consistency)
 Law of Mathematics (Sciences of Collective Calculation)
 Law of Politics (Sciences of Collective Governance)

H A P P I N E S S

This ordering of Ideallogical knowledge-sciences and arts shows that all knowledge-sciences and arts converge with the science and art of Politics. Hence, there is no knowledge-science and art that is not related to Politics. As can be seen, politics, in terms of being joy-sorrow, is the most valuable science and art with respect to every realm and structure of being toward which human beings orient themselves, as well as the knowledge-sciences related to them. Ideallology is the foundation of all beings. It is the foundation of Beings, Lives, and Consciousnesses; of wills, sciences, and competencies. Beings come into existence through Ideallology, laws operate through ideallology, sciences are obtained through ideallology, and arts are applied through ideallology.

Structures such as Society, Institution, Organization, and State are the political structures of human beings. Inasmuch as politics is an activity conducted in the light of sciences, these structures, too, must be established in accordance with this. Inasmuch as most of the studies carried out under the name of sociology, and even sociology itself, are based on superficial observations and surveys, thereby being recognized and promoted as a science and condemning humanity to relativism and subjectivism, this is one of the greatest misfortunes in the name of science. The physiological-physical, biological, and genetic characteristics of individuals and societies, as well as their differences in geography, history, culture, and civilization, are important and must be taken into account; however, human being cannot be reduced to these relativities. Ideallology fully encompasses the realm of being that encompasses these relativities as well. Societies, institutions, organizations, and states formed according to true politics by people who pursue true knowledge-science and conduct true politics in its light are the states most suitable for achieving True Happiness. Humanity must work to the best of its ability to reach true peace, serenity, and happiness. Human beings must investigate and define what and how the purpose for which they were created, and the perfection they are obliged to achieve, are; and what the things that restrain them from reaching this purpose and from doing good, virtuous, and beautiful things, and that impel them to do evil, ignoble, and vile things, are. This is precisely the task of the Science of Politics (Fârâbî, 2004, p. 33)

www.turkishstudies.net/religion**Turkish Studies - Comparative Religious Studies**

eISSN: 2667-5544

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY****Varlıkbilgi (Ontoloji) Açısından İnsan Bilimleri ve Yönetimbilgi (Gerçek Siyaset)****Giriş**

Egoist (bencil), nihilist (hiççi), anarşist (bozguncu) kimseler dışında, Sokrates (Plato, 1997), Platon (Plato, 2004), Aristoteles (Aristotle, 2000) ve Fârâbî'den (1997, 2004) Kant'a (1997a, 1997b) felsefe tarihindeki büyük filozoflar bütün insanları bağlayan evrensel değerler üzerine insan hayatını düzenlemeyi önermişler ve bu temel üzerine mutluluk düşünmüşlerdir. Henri de Saint Simon, Auguste Comte, Karl Marx, Émile Durkheim gibi sosyologlar da türlü farklarla evrensel değerler üzerine kurulu Toplum bilimi (sosyoloji) ve mutluluklar önermişlerdir. Bu büyük düşünürler geleneğinin yanında son dönemlerde evrensel değerler üzerine çeşitli yaklaşımlar geliştirilmeye çalışıldığı da görülmektedir. Sen (1999) demokrasi ve insan haklarını evrensel değerler olarak savunurken, Turaki (2001) bu sistemin evrenselliğini sorgulamaktadır. Lang (2020) evrensel değerlerin nasıl inşa edilebileceğini pratik bir yaklaşımla tartışırken, Winkler (2022) evrensel etik için sistematik bir kuram önermektedir. Donaldson ve Dunfee (1999) sosyal sözleşme yaklaşımıyla ortak değerleri kuramsallaştırmaya girişmektedir. Caux Round Table (1994) dürüstlük, adalet ve insan onuru gibi ilkeleri iş dünyasına uyarlamaktadır. Epistemoloji ve siyaset felsefesi üzerine güncel tartışmalar (Baggio 2025; Refle 2025; Güder 2023) insan bilimlerinin yüzeysellikten çıkıp evrensel ilkeler üzerine kurulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bütün bu gelenek ve modern dönem çalışmalarına rağmen insan bilimleri, yöntem sorunu yüzünden, genellikle bilim niteliğini kazanamamaktadır. Bunun sebebi disiplinsiz insan bilimcileridir. İnsan bilimlerinde yeni keşif ve buluş neredeyse abuklama olarak görülür. Bilgi eskiye atıf, görelilik ve yüzeysel verilerle ölçüldüğü için araştırmalar geriye dönük, sübjektif veya durum tespitinden öteye gidememektedir. Teori, keşif, buluş ve sağlam adımlarla derinliğe ve yeniliğe doğru ilerleme kat edilememektedir. İnsan bilimlerinde önermelere bilim değil kişi, grup veya yığınlar öncülük etmektedir. Sübjektif görüş ve fikirler yığından bir bilim, loji ve disiplin oluşmaz. Bilim öncelikle nedenleri araştırmaktır. Nedenlerin bilinmesiyle bilim olur. Bilimsel bilgi sanat olarak uygulanırsa işe yarar bir şey yapılabilir ve eylem amacına ulaşabilir. Bunun yolu yöntem ve kıstastan geçer. İnsan bilimleri ilke ve nedenlere ilişkin (Aristoteles, 1996, ss. 75–86) ideal, apriori önermelere ulaştıkları ölçüde bilim niteliği kazanabilirler. Bilgiden amaç gerçeğin bilgisini yakalamak, davranıştan amaç gerçeğe göre davranmaktır (El-Kindî, 2006, s. 139). Varlık, istenç, bilgi ve eylem siyasetsiz düşünülemez. Siyaset de değerler olmadan düşünülemez.

Oluş ve Yaşam varlıkları üzerinde yapılan dil (ifade), mantık (tutarlılık), matematik (hesap) araştırmalarıyla Fizik, Kimya, Biyoloji vb. temel bilimler deneyim ışığında kurulmaktadır. Bunun gibi, Bilinç varlıklarından İnsanî varlıklar üzerinde yapılan dil (ifade), mantık (tutarlılık), matematik (hesap) araştırmalarına ilave olarak, beğeni (haz) ve siyaset (yönetim) araştırmalarıyla Psikiyatr, Psikoloji, Hukuk vb. temel İnsan bilimleri deneyim ışığında kurulabilir. Oluş ve Yaşam bilimlerinin temel bilimleri ışığında Mühendislik ve Tedavi Bilimleri (Tıp) kurulduğu gibi, İnsan bilimlerinin temel bilimleri ışığında Siyaset ve Tedavi Bilimleri (Değer Bilim) kurulmalıdır. Beğeni,

İfade, Mantık, Matematik, Siyaset (Yönetim), Psikiyatr, Psikoloji ve Hukuk bilimlerinde keşfedilen tümelgeçer önermeler ile ideal değerlere yönelerek insanlık ideal mutluluk yolunda ilerlemelidir. İnsan bilimlerinde ilerleme için öncelikle ölçüt bilimleri ve sanatlarının, özellikle Matematik ve Mantık kadar Beğeni, Dil ve Siyaset bilim ve sanatlarının yeterince gelişmesi gerekir. Maalesef hali hazırda Beğeni, Dil ve Siyaset bilimleri, değil bir ölçüt bilimi olarak, bilim olarak bile yeterince işlenmiş değildir. Bu eksikliğin üzerine gidilmesi ve bir yerden başlanması gerekir.

İnsanî varlıklarda ilk andan itibaren bulunan ilk bilgiler (Fârâbî, 2004, s. 21), verilmiş olanlar Varlık ve yetiler bulunmaktadır (Kant, 1933, ss. 58–62, 92–93, 573–574). Bu verilmiş yetiler yönelim ve tasarım yetileri olarak ikiye ayrılır. Yönelim yetileri: Haz, İfade, Tutarlılık, Hesap ve Yönetimdir. Tasarım yetileri: Duyu, Duygu, Eylem, Bilgi ve İdealdir. Kısaca İnsanî varlıklar verilmiş beş yönelim ve beş tasarım yetisine sahiptirler. Bu yetiler bağlamında yönelim ve tasarımlarda bulunurlar. Bu yetileriyle varlığa bağlanır ve yönelirler. Bu bağlanma ve yönelmelerin her birinin kendisine has yasaları vardır. Beğeni, Dil Mantık, Matematik, Siyaset gibi ölçüt bilimleri ve Zevk, Güzellik, Sanat, Bilim ve İdealloji gibi değer alanları bu yetiler bağlamında oluşur ve neticelerine göre mutluluklar hâsıl olur. Yönelim yetileri ile tasarım yetilerinin yasalarını keşfetmeye yönelik bilimler sanat olarak diğer varlık alanlarına uygulandıklarında her bir varlık alanına dair bilimler ortaya çıkar. Böylece yetilere yönelik bilimler diğer varlık alanlarına yönelik bilimlerin ölçüt bilimleri olarak karşımıza çıkarlar. Ölçüt bilimleri diğer bilimler için bir metot vazifesi görürler ve bu yüzden sanat olarak da geliştirilmeleri gerekir (Fârâbî, 2004, s. 22). Ölçüt bilimleri sağlam bir şekilde kurulmaz ve sanat olarak doğru uygulanmazsa diğer bilim ve sanatları geliştirmek, gerçek mutluluğa erişmek zordur. Şimdi yönelim ve tasavvur yetileri ile birlikte ölçüt bilimlerini şöyle bir tablo ile gösterebiliriz.

<u>Ölçüt Bil.</u>	<u>Duyu</u>	<u>Duygu</u>	<u>Eylem</u>	<u>Bilgi</u>	<u>İdeal</u>
Siyaset	Duyu Yönetimi	Duygu Yönetimi	Eylem Yönetimi	Bilgi Yönetimi	İdeal Yönetim
Matematik	Duyu Hesabı	Duygu Hesabı	Eylem Hesabı	Bilgi Hesabı	İdeal Hesap
Mantık	Duyu Tutarlılığı	Duygu Tutarlılığı	Eylem Tutarlılığı	Bilgi Tutarlılığı	İdeal Tutarlılık
Dil	Duyu İfadesi	Duygu ifadesi	Eylem ifadesi	Bilgi ifadesi	İdeal ifade
Beğeni	Duyu Hazzı	Duygu Hazzı	Eylem Hazzı	Bilgi Hazzı	İdeal Haz
Değer Bil.	Zevk	Güzellik	Sanat	Bilim	İdealloji²
M U	T L	U L	U K	L A	R

Biz hep kesin gerçekliği ararız, bunu çoğunlukla elde edemeyiz ama yine de tasavvur edebiliriz (Fârâbî, 2004, s. 21). Tabloya bakıldığında yönelim yetileri bağlamında Ölçüt Bilimleri olarak karşımıza Beğeni, Dil, Mantık, Matematik ve Siyaset bilimleri çıkmaktadır. Tasavvur yetileri bağlamında Zevk, Güzellik, Sanat, Bilim ve İdealloji alanları karşımıza çıkmaktadır. Bu bilimlerin yetkinliklerini de Haz, İfade, Tutarlılık, Hesap ve Yönetim yetkinlikleri belirlemektedir. Bu durumda en yetkin haz, en yetkin dil, en yetkin tutarlılık, en yetkin hesap, en yetkin yönetim, yani İdeal bütün bilimlerin hedefidir ve en yetkin mutluluk da bu hedefe ulaşınca gerçekleşecektir. Yönelim ve tasarım yetileri bağlamında zevkler, güzellikler, sanatlar, bilimler ve ideallerden bahsedilebilir. İnsanî Varlıklar İdeal Yönetim, İdeal Hesap, İdeal Tutarlılık, İdeal İfade ve İdeal Hazza ulaştıklarında İdeal Mutluluğa da kavuşurlar. O halde İdeal siyaset İdeal mutluluğu bulmak ve bu mutluluk bilgisine göre yönetmektir. Siyaset Bilimi ve Sanatının görevi İnsanî varlıkları İdeal Mutluluğa ulaştırmaktır. Yönelim Yetilerinin belirleyicisi Siyaset Tasarım yetilerinin belirleyicisi İdeallaojidir. Kısaca

² Burada ideal kavramını sadece gereklilik –malı, bilinç içeriği olarak mükemmel öz anlamında değil bunları da içine alan apriori, gerçek, gerçeğe uygun, en uygun olan, doğru, hakikat; gerçek, doğru ve hakikati kuşatan anlamında kullanıyoruz. Buradan hareketle İDEAL BİLİMLERİ ve İDEALLOJİ terimlerini türeterek yeni bilim alanlarının kapısını aralıyoruz, gösteriyoruz.

Yönetim ve İdeal, Siyaset ve İdealoloji İnsanî varlıkları Mutluluklara ulaştırır. Zevk, Güzellik, Sanat ve Bilimlerin hedefi, onların idealleri, yani İdeallojidir.

Mühendislik ve Tıp kötüye kullanılabildiği gibi Siyaset de kötüye kullanılabilir. Mühendislikten ve Tıptan vazgeçilmediği gibi Siyasetten de vaz geçilemez. Amaç insanlığı istenildiği gibi yönlendirmek ve yönetmek değil, ideal değerler üzerine insanî varlığın yaşayışını düzenleyerek ideal mutluluğu kazandırmak olmalıdır. Bunun için de varlıkların ilk nedenlerini ve ilkelerini araştırmak ve bilmek (Aristoteles, 1996, s. 80, I. Kitap, 981b25; Fârâbî, 2004, s. 56; İbn Sînâ, 2004, s. 3), varlığın hakikatini gücümüzün yettiği ölçüde bilmek (El-Kindî, 2006, s. 139), yani Felsefe gerekir.

Ontolojik açıdan varlık alanlarına yöneldiğimizde Varlık, İstenç, Bilgi ve Eylem alanları ve sıralanışı ile karşılaşırız. Bu ontolojik alanlar ve sıralanışta bir öncekinin yokluğu sonrakileri karanlığa düşürmektedir. Varlıksız istenç ve gaye, istenç ve gayesiz bilgi-bilim, bilgi-bilimsiz eylem anlamsızlaşmaktadır. Ontolojik açıdan bu defa varlık yapılarına yöneldiğimizde Mutlak, Oluş, Yaşam ve Bilinç varlıkları ve sıralanışıyla karşılaşırız ki bu sıralanışta bir öncekinin yokluğu sonrakileri yokluğa düşürmektedir. Mutlak olmazsa Oluş, Oluş olmazsa Yaşayış, Yaşayış olmazsa Bilinç var olamamaktadır. Bu durumda Mutlak Varlık, Oluş Varlıkları, Yaşayış Varlıkları, Bilinç Varlıkları ve bu varlık yapılarının istençleri (yasaları), bilgi-bilim ve eylemleri karşımıza çıkmaktadır. O halde İdeal, bilim, sanat, güzellik, zevk ve mutluluklar da bu varlık alanları ve varlık yapılarına göre temellenir, şekil alır ve sıralanırlar. Bu durumda şöyle bir tablo ile karşılaşırız:

<u>VARLIK</u>	<u>İSTENC (Yasalar)</u>	<u>BİLGİ-BİLİM</u>	<u>EYLEM</u>
<u>Mutlak</u>	Koşulsuz (Koşulsuzluk)	Mutlak Bilimleri	Din (Varlık-Yokluk)
<u>Oluş</u>	Nedenselliğe Tabi (Nedensellik)	Oluş Bilimleri	Mühendislik (Madde-Enerji)
<u>Yaşayış</u>	Gayeye Tabi (Duyarlılık-İçgüdü)	Yaşam Bilimleri	Tıp (Yaşam-Ölüm)
<u>Bilinç</u>	Çıkara Tabi (Beğeni ve Akıl)	Bilinç Bilimleri	Siyaset (Sevinç-Üzüntü)

Tablo gösteriyor ki sağdan sola ve aşağıdan yukarıya bir bağlılık ilişkisi var. Önceki sonrakinin, yukarıdaki aşağıdakinin, soldaki sağdakinin nedenidir. Öncekiler olmadan sonrakiler var olamazlar ve düşünülemezler. O halde ya sondan başa nedeni bularak, ya baştan sona nedenden yola çıkarak, ya da ortarlardan başa ve sona doğru giderek düşüncüyü yürütmek, bütün bağlantıların kuruluşunu tespit etmek gerekir.

Varlık alanları ve yapılarını göz önünde bulundurmamak veya birbirlerine indirgemek insanlık tarihinde en çok işlenen hatalardan. Baştan başlayanlar mutlakçı, ortadan başlayanlar doğacı (natüralist), sondan başlayanlar sübjektivist yaklaşımların derinliğinde hakikati kaybetmektedirler. Oysa varlık alanları ve yapılarının farklarını ve dizilişlerini görenler, nereden başarlarsa başlasınlar doğru yöntemi uyguladıklarında aynı noktada buluşurlar.

Sondan başa ve geriye doğru ilerleme özele uygun geneli arama, gerekçe arama, köken arama gibidir ve yolu indüksiyondur. Baştan sona doğru ilerlemek ise köken, temel üzerine inşa etme gibidir ve yolu dedüksiyondur. Ortadan başlamak ise iki yolun da uygulama ve sonuçlarını beraberinde getirir. Bu durumda hangi yol takip edilmeli? Sondan başa temel, köken, genel arayarak mı? Baştan sona köken, temel üzerine inşa ederek mi? Yoksa ortadan mı ilerlenmeli?

Gerekçe arama çabası hakikate uymayan gerekçeler bulma gibi tehlikeli yollara sapmayı beraberinde getirebilir. Hatta gerekçe uydurmaya kadar gidebilir. Nitekim bu yoldan gitmenin sancılarını tarih boyunca insanlık yaşamış ve hala yaşamaktadır. Yine de gerekçe ve köken aramada indüksiyon doğru uygulanırsa doğru sonuca ulaşmak akliselim insan için mümkündür ki özele uygun geneli arayan İmmanuel Kant gibi filozofların takip ettiği yol budur. Bkz. Kant'ın Pratik Usun Eleştirisi (2001, ss. 169–178) ve ayrıca Critique of Judgment (1987, ss. 20–441).

Baştan sona doğru temel üzerine inşa ederek ilerleme hakikate uymayan ilk ve temelden başlama riskleriyle doludur. Bu yüzden daha baştan itibaren sapma durumu olabilir. İlk ve temelin tespiti keyfi, örfi, ideolojik veya doktrinle de yapılabilir ki insanlık bunun sancılarını da tarih boyunca yaşamış ve yaşamaktadır. Ancak dedüksiyon, apriori bir İlk ve Temel'den başlar ve doğru işletilirse bu yoldan da doğru sonuca ulaşmak akliselim insan için mümkündür ve Ebû Hamid el Gazâlî gibi filozofların takip ettiği yol budur. Bkz. Ebû Hamid el Gazâlî, *Tehâfüt el- Felâsife* üçüncü ve dördüncü mesele (1981, ss. 55–79).

Ortadan başladığında başı ve sonu kendisine (ortaya) indirgeme en çok işlenen hatalardan biridir ki buradan Doğacı (Naturalist) ve Canlıcı (Vitalist) yaklaşımlar ortaya çıkar. Bir diğer hata ortadan sadece başa doğru neden arama veya sadece sona doğru neden üzerine inşa yoluna gidilmesidir. Birincisi kendisinden sonrakileri (insan vb.), ikincisi kendisinden öncekileri kendine indirger. Ancak ortadan başladığında başa doğru neden arama (indüksiyon), sona doğru neden üzerine inşa (dedüksiyon) birlikte gerçekleştirilebilirse bu yoldan da doğru sonuca ulaşılabilir. Fakat bu yol ara bir yol olduğu için zor keşfedilebilecek meşakkatli bir yoldur. Ancak basit yollar anlaşıldıktan sonra görülmesi daha kolay bir yol olarak karşımıza çıkar. Bu yüzden birçok bilim, felsefe ve din mensupları kendi görüş, düşünce ve inançları sabitleştikten sonra ortadan başlamayı tercih ederler.

Görüldüğü gibi varlık alanları, varlık yapıları ve dizilişleri gözetildiğinde ve doğru yol izlendiğinde nereden başlanırsa başlansın doğru sonuca ulaşmak mümkündür. İndüksiyon ve dedüksiyon her ikisi de bize doğru sonuca ulaşma imkânı vermektedir. Öyleyse ikisini birlikte karşılıklı denetleyecek şekilde kullanmak bizi en sağlam sonuca ulaştıracaktır. Nitekim Aristoteles, Fârâbî, İbn Sînâ ve İbn Rüşd gibi büyük filozofların takip ettikleri ve dikkatli incelendiğinde yukarıdaki tablonun da dikte ettiği yol budur. İşte bu makalenin amacı da bu yolu takip ederek insanlığa yolunu göstermek ve geleceğine ışık tutmak gibi büyük bir iddiaya sahiptir. İddia büyük olunca etkisi de tepkisi de büyük olur. Fakat felsefede esas olan şöhreti değil, hakikati yakalamaktır. Beğensek de beğenmesek de hakikatten kaçamayız.

Tabloda soldan sağa Varlık, İstenç ve gaye (yasalar), Bilgi-bilim ve Eylem şeklindeki sıralanış, temellendirmeyi Mutlak Varlık'tan başlatmayı zorunlu kılmaktadır. Yukarıdan aşağıya Mutlak, Oluş, Yaşayış ve Bilinç şeklindeki sıralanış da Mutlak Varlık'tan başlamayı zorunlu kılmaktadır. Mutlak Varlık bütün varlık alanlarının temelidir. Onsuz hiçbir varlık, istenç ve gaye (yasalar), bilgi-bilim ve eylem açıklanamaz. Bkz. Aristoteles, *Metafizik* (1996, ss. 502–509; XII. Kitap, 1072a20–1073a10); Fârâbî, *El-Medînetü'l-Fâzıla* (1997, ss. 33–98); Kant, *Critique of Judgment* (1987, ss. 20–441). O halde öncelikle Mutlak Varlık'ı, istenç ve gayesini, bilgi-bilim ve eylemini gözden geçirmek esastır (Fârâbî, 2004, ss. 32–33).

Tabloda yukarıdan aşağıya gidildiğinde varlık bakımından sıra Mutlak, Oluş, Yaşam ve Bilinç varlıkları şeklindedir. Bu yüzden Mutlak Varlık olmadan Oluş varlıkları, Oluş varlıkları olmadan Yaşayış varlıkları, Yaşayış varlıkları olmadan Bilinç varlıkları var olamazlar. İstenç ve Gaye (Yasalar) bakımından dilediğini yaratma (koşulsuz hürriyet, Mutlak Yasaları) olmadan nedenselliğe tabi oluş (nedensellik yasaları); nedenselliğe tabi oluş olmadan gayeye tabi olma (duyarlılık ve içgüdü yasaları); gayeye tabi olma olmadan çıkara tabi beğeni ve akıl (Bilinç yasaları) gerçekleşemez. Bilgi-Bilim bakımından Mutlak Bilimleri olmadan Oluş Bilimleri, Oluş Bilimleri olmadan Yaşam Bilimleri, Yaşam Bilimleri olmadan Bilinç Bilimleri temellendirilemez. Eylem bakımından yaratma, yaratılan varlık, istenç ve gaye (yasalar), bilgi-bilim ve eyleme gücü olmadan düzenleme, uygulama ve mühendislik; mühendislik olmadan tıp; tıp olmadan siyaset yapılamaz. Yani eylemin sonucu karşımıza sırasıyla Varlık-Yokluk, Madde-Enerji, Yaşam-Ölüm, Sevinç-Üzüntü şeklinde çıkmaktadır ki bu da uygulama bilimlerinin Din, Mühendislik, Tıp ve Siyaset şeklinde sıralandığını gösterir. Bu durumda İnsani Varlığın eylemleri (uygulama bilimleri bakımından) Din, Mühendislik, Tıp ve Siyaset birbirinden ayrı düşünülemezler. Siyaset rastlantılara,

keyfiliklere, örf, gelenek, ideoloji veya doktrinlere kurban edilemeyecek kadar ciddi bir disiplin ve uygulama bilimidir.

Tabloda soldan sağa gidildiğinde varlıksız istenç ve gaye (yasa), istenç ve gayesiz bilgi-bilim, bilgi-bilimsiz eylem ontolojik, epistemolojik; matematik, estetik, mantık ve etik hiçbir açıdan izah edilemez. Bu yüzden 1. Mutlak Varlık, olmadan koşulsuz hürriyet; koşulsuz hürriyet olmadan Mutlak Bilgi-Bilimleri (İlâhiyat ve Metafizik); Mutlak Bilgi-Bilimleri olmadan yaratma (varlık-yokluk), verme, yaratılma, verilme, yaratıklar, varlıklar, yeti, yasa ve kurallar (din koyma) düşünülemez. 2. Verilmiş Oluş Varlığı (madde-enerji) olmadan verilmiş nedensellik yasaları; verilmiş nedensellik yasaları olmadan Oluş Bilimleri (Fizik, Kimya); Oluş Bilimleri olmadan Mühendislik düşünülemez. 3. Verilmiş Oluş Varlığı (madde-enerji) ve nedensellik yasalarına ilave olarak, verilmiş Yaşayış Varlığı (yaşam-ölüm) olmadan verilmiş gayeye tabi duyarlık ve içgüdü yasaları; verilmiş gayeye tabi duyarlılık ve içgüdü yasaları olmadan Yaşam Bilimleri; Yaşam Bilimleri (Biyoloji) olmadan Tıp düşünülemez. 4. Verilmiş Oluş Varlığı (madde-enerji) ve oluş yasaları ile verilmiş Yaşayış Varlığı ve gayeye tabi duyarlık ve içgüdü yasalarına ilave olarak verilmiş Bilinç Varlığı (sevinç-üzüntü) olmadan çıkara tabi beğeni ve akıl yasaları; çıkara tabi beğeni ve akıl yasaları olmadan Bilinç Bilimleri; Bilinç Bilimleri olmadan Siyaset düşünülemez.

Mutlak Varlık soldan sağa varlık, istenç ve gaye (yasalar), bilgi-bilim ve eylem şeklindeki sıralanışta; yukarıdan aşağıya Mutlak, Oluş, Yaşayış, Bilinç şeklindeki sıralanışta başlangıç, ilk, evvel olduğu için zorunlu temeldir. Bu durumda O, varlık bakımından Mutlak Zorunlu; istenç ve gaye bakımından Mutlak Koşulsuz; dilediğini dilediği gibi yapma bakımından Mutlak Hür; bilgi-bilim bakımından Mutlak bilen; eylem bakımından her şeye gücü yeten, her şeyi yaratan, dilediğine dilediğini veren, yasa ve koşulları yaratan, düzenleyen ve yöneten, kısaca Mutlak Eyleyen, İdeal olanı belirleyen ve din koyandır.

O halde Mutlak Varlık İlk ve Bir'dir, varlık bakımından zorunludur, sıfatları zatına aittir, kazanmaz, kaybetmez, hiçbir şeye dayanmaz, hiçbir araz ona ilişmez, cevher ve araz değildir. İstenç ve yasa bakımından koşulsuz hürdür, hiçbir şekilde ve yasayla kayıtlanamaz (Fârâbî, 1990, ss. 122–124; Fârâbî, 1997, ss. 33–50). Mutlak Varlık ile ilgili bilgi-bilim Mutlak Bilimleridir (İlâhiyat İlmi, İlmi-Metafizik, Mâba'det-Tabî [Fârâbî, 1990, ss. 121–124; Fârâbî, 2004, ss. 32–33]). İnsanî Varlık açısından Mutlak Varlık hakkında bilgi-bilim sahibi olmak ancak Vahiy ve Metafizikle sınırlıdır. Eylem bakımından mümkün varlıkları yaratan ve yok eden, yasaları koyan ve yetileri veren, ilke ve kuralları, ideal olanları (yetkinlikleri) belirleyen din koyan Mutlak Varlıktır (Fârâbî, 1997, ss. 39–50; Fârâbî, 1990, ss. 122–124). Bu durumda Vahiy ve Metafizikle O'nu bilmek ve buna göre eylemde bulunmak insanî varlığın en temel siyasetidir. Çünkü varlık-yokluk, madde-enerji, yaşam-ölüm, sevinç-üzüntü her bakımdan O'na muhtaçtır. Nihai karar ve eylem O'na aittir. Öyleyse onun iradesini gözetmeyen her türlü siyaset insanın felaketi olur.

Oluş Varlıkları varlık bakımından oluş halinde var olurlar, sıfatları zatlarına ait değildir. Kazanırlar, kaybederler, Bir şey veya şeylere dayanırlar, arazlar ilişir, cevher veya araz olurlar. İstenç ve yasa bakımından koşullu nedensellik yasalarına tabidirler. Nedensellik yasalarıyla kayıtlıdır, tam koşulludurlar. Haklarındaki bilgi-bilim İnsanî Varlık açısından, Varlık-yokluk ve yasalarının ilk sebebe dayanmaları (mümkün oluşları) yönünden Vahiy ve Metafizik ile; yasaların işleyiş dizini bakımından Oluş Bilimleri (Fizik ve Kimya) ile sınırlıdır. Eylem bakımından nedenselliğe bağlı madde-enerji oluşu içindedirler. Bu varlık alanında İnsanî Varlığın eylemi madde-enerjinin varlık-yokluk ve işleyişinin ilk sebebini ve gayesini vahiy ve metafizikle; işleyiş dizinini (oluş yasalarını) Fizik ve Kimya ile bilmek ve bu bilgiyle madde ve enerjiyi dönüştürmek, yani mühendislik şeklindedir. Dikkat edilirse İlk İlkeye, vahiy ve metafiziğe dayanan bir Fizik ve Kimya, Fizik ve Kimyaya dayanan bir mühendislik söz konusudur. O halde insanî varlığın Oluş Varlıkları alanında, Oluş bilimleri ve mühendislikte vahiy ve metafiziği, nedensellik yasalarını gözetmesi temel

siyasettir. Başka türlüysü yine onun felaketi olur. Vahiy ve Metafiziğin gözetilmediği mühendisliğin Dünya ve İnsanî Varlığın başına getirebileceği felaketler onları gözetmeyenleri bile yok eder.

Yaşayış Varlıkları varlık bakımından yaşayış halinde var olurlar. Yaşamlarını kazanırlar veya kaybederler. Yaşam-ölüm etkinliği madde-enerji etkinliğine bağlıdır. Bu yüzden Yaşayış varlıkları oluş varlıklarının (madde-enerjinin) nedenselliğe tabi oluş yasalarını içine alarak gayeye tabi duyarlılık ve içgüdü yasalarına bağlanırlar. Burada yaşam koşulları geçerlidir. Yaşamı sağlar veya yitirirler. Yaşayış Varlıkları madde-enerji bakımından nedensellik yasalarıyla, yaşam-ölüm bakımından duyarlılık ve içgüdü yasalarıyla sınırlıdır. Eylem bakımından duyarlılık ve içgüdüyle yaşamı sağlamaya yönelik gayelilik söz konusudur. Yaşayış Varlıklarının eylemlerini yaşam koşulları belirler. Burada eylem nedensellik yasasının üzerinde fizyolojik yaşam koşullarını sağlama gayesiyle duyarlılık ve içgüdüyle gerçekleşir. Yaşayış Varlıkları oluş ve yaşayış içinde olmalarının İlk sebebi bakımından Mutlak Varlığa; yasalarının işleyiş dizini bakımından madde-enerji yönüyle nedensellik yasalarına; yaşam-ölüm, duyarlılık ve içgüdü yönüyle yaşamı sağlamaya yönelik gayelilik yasalarına bağlıdır. Bu durumda İnsanî Varlığın bu alandaki eylemi: 1. Bilgi-bilim bakımından Oluş Varlıkları ve Yaşayış Varlıklarının varlıkları ve yasalarının İlk ilkesini ve gayesini bilmektir ki bu İlâhiyat ve Metafizikle bilinir (Fârâbî, 2004, ss. 32–33). Madde-enerji oluşu içindeki varlık alanlarını ve nedensellik yasalarını keşfetmek ki bu Fizik ve İnorganik Kimya ile bilinir. Yaşam-ölüm oluşu içindeki varlık alanlarını, duyarlılık ve içgüdüye bağlı gayelilik yasalarını keşfetmek ki bu da Organik Kimya ve Biyoloji ile bilinir. 2. Yaşayış varlıkları alanında İnsanî Varlığın uygulaması Tıp şeklinde ortaya çıkar. O halde İnsanî Varlığın Yaşayış Varlıkları alanında vahiy ve metafizik temelinde nedensellik ve gayelilik yasalarını gözeterek madde-enerji üretimini yaşam koşullarını iyileştirecek şekilde yapması temel siyasettir.

Bilinç Varlıkları (bunlardan olan İnsanî Varlıklar) varlık bakımından bilinç halinde var olurlar. Varlıkların bilincine varırlar veya varamazlar. Varlıkların bilincine varmalarına göre sevinir ve üzürlürler. Sevinç-üzüntü bilinç etkinliğine, bilinç etkinliği yaşam-ölüm etkinliğine, yaşam-ölüm etkinliği madde-enerji etkinliğine bağlıdır. Bu yüzden Bir Bilinç Varlığı olan İnsanî Varlıklar Oluş Varlıklarının nedenselliğe tabi oluş yasaları ile Yaşayış Varlıklarının gayeye tabi duyarlılık ve içgüdü yasalarını içine alarak çıkara tabi beğeni ve akıl yasalarına bağlanırlar. Burada çıkar ile kastedilen hedef mutluluktur (sevinç). İnsani Varlık alanında çıkar amaçlı eylem mutlulukta temellenir. Mutluluğu elde eder veya kaybeder. Madde-enerji bakımından nedenselliğe tabi oluş yasalarıyla, yaşam-ölüm bakımından yaşamı sağlamaya yönelik gayeye tabi duyarlılık ve içgüdü yasalarıyla, sevinç-üzüntü bakımından mutluluğa tabi beğeni (duygu) ve akıl yasalarıyla sınırlıdır. Burada eylem oluş ve yaşayış yasalarına ilave olarak beğeni ve bilinç yasalarına göre gerçekleşir. Beğeni etkinliğinin temelinde haz fenomeni vardır. İnsanî Varlıkların hazları genel olarak maddî ve manevî hazlar; özel olarak Duyu Hazları, Duygu Hazları, Eylem Hazları, Bilgi Hazları, İdeal Hazlar şeklindedir. İnsanî Varlık açısından maddî veya manevî bir çıkar gözetmeksizin, neyi niçin yaptığını hesap etmeden gerçekleştirilen eylem bilinçli ve iradî bir eylem değildir (Karahan, 2014, s. 198). Doğası gereği çıkar için eylemde bulunan insanî varlığın çıkarı mutlulukta temellenir. Mutluluğu bu dünyada, öteki dünyada veya her ikisinde arzular. Bu yüzden bilgi peşinde koşar (Karahan, 2013, p. 607). Eylem bakımından mutluluğu elde etmeye yönelik bilinçli bir çaba söz konusudur. İnsanî Varlıkların eylemlerini mutluluk koşulları belirler. İnsanî Varlıkların eylemleri mutluluk koşullarını sağlamaya yönelik beğeni ve akıl yasalarına bağlıdır (Fârâbî, 2004, ss. 33–34).

Bilinç Varlıklarından olan İnsanî Varlıklar madde-enerji, yaşam-ölüm, sevinç-üzüntü varlığı olmalarının İlk sebebi bakımından İlâhî Varlığa, yasalarının işleyiş dizini bakımından madde-enerji yönüyle nedensellik yasalarına, yaşam-ölüm yönüyle duyarlılık ve içgüdüyle yaşamı sağlamaya yönelik gayelilik yasalarına, sevinç-üzüntü yönüyle mutluluğa tabi beğeni ve akıl yasalarına bağlıdır. Bu durumda İnsanî Varlıkların bu alandaki eylemi: 1. Bilgi-bilim bakımından Oluş, Yaşayış ve Bilinç varlıklarının ve yasalarının İlk ilkesini ve gayesini bilmek ki bu İlâhiyat ve Metafizikle bilinir. 2. Madde-enerji oluşu içindeki varlık alanlarını ve nedensellik yasalarını

keşfetmek ki bu Fizik ve İnorganik Kimya ile bilinir. 3. Yaşam-ölüm oluşu içindeki varlık alanlarını, duyarlılık ve içgüdüye bağlı gayelilik yasalarını keşfetmek ki bu da Organik Kimya ve Biyoloji ile bilinir. 4. Sevinç-üzüntü oluşu içindeki Bilinç varlık alanlarını, mutluluk, beğeni ve akıl yasalarını keşfetmek ki bu da psikiyatr-psikoloji ve vahiy ile bilinir. İnsanî Varlıklar alanında insanî varlığın uygulaması Din, Mühendislik, Tıp ve Siyaset şeklinde ortaya çıkar. O halde İnsanî varlığın İnsanî Varlık alanında eylemi Psikiyatr-Psikoloji ve vahiy temelinde beğeni ve akıl yasalarını; yaşayış temelinde duyarlılık ve içgüdüye bağlı gayelilik yasalarını, oluş temelinde nedensellik yasalarını, Mutlak temelinde koşulsuzluk (Mutlak Hürriyet) yasalarını gözetmelidir. Mutlak'ı anlamayı, madde-enerji üretimini, yaşamı sağlamayı ve sevince ulaştırmayı (mutluluğu) temin edecek şekilde olmalıdır. İşte İdealoloji ve İdeal Siyaset budur. Daha doğrusu gerçek siyasetin gerçek görevi budur.

Psikiyatr-Psikoloji bilimleri insanî varlığa verilmiş olan yetileri bütün yönleriyle ortaya koymalıdır. Fizik, Kimya, Biyoloji bakımlarından yetilerin işleyiş yasaları bu bilimler tarafından araştırılır ve neticeleri uygulamada Tıp ile değerlendirilir.

İnsanî Varlık verili yetilerin işleyiş dizini yasaları ile varlığa dair ilkelere, bilgilere, bilimlere ve sanatlara ulaşır (Fârâbî, 2004, s. 21; Kant, 1933, ss. 573–574) ve mutluluğu kazanır. Bu durumda eylemimiz ilkeleri, bilgi, bilim ve sanatları elde etme şeklindedir. Bu manada insanî varlığa verilmiş olan en temel yetiler yukarıda daha önce bahsettiğimiz gibi yönelim yetileri (haz, ifade, tutarlılık, hesap ve yönetim) ve tasarım yetileridir (duyu, duygu, eylem, bilgi ve ideal). Bu yetilerin işleyiş yasalarını keşfimizden ölçüt bilimleri doğar. Ölçüt bilimlerinin bir metot ve sanat olarak diğer varlık alanlarına uygulanmalarından diğer bilim ve sanatlar ortaya çıkar. İşte böylece biz Beğeni, Dil, Mantık, Matematik ve Siyaset ile Zevk, Güzellik, Sanat, Bilim ve İdealoloji ile ilgili ilkeleri tespit ediyoruz ve bu ölçütler yardımıyla bilimleri kuruyoruz. O halde yine bu bilimler ışığında gerçek mutluluğu kazanmak için doğru bilgi ile doğru siyaset yapmalıyız.

İnsanî Varlık verili yetileriyle varlık alanlarına ve varlık yapılarına yönelerek bilgi edinir, eylemde bulunur ve neticede sevinç-üzüntü kazanır. Bu durumda İdeal olana ulaşmanın yolu yetileri doğruya sevk etmek, ilkeler ve yasaları doğru tespit etmek, varlıkları doğru görmek, doğru bilgi edinmek ve doğru eylemde bulunmaktır. İnsanî Varlık varlıklar, yasalar ve yetiler karşısındadır. Gözünü yummak, görmezlikten gelmek, o tarafa bakmamak, görememek onları ortadan kaldırmaz. Biz gözümüzü yumsak da, görmezlikten gelsek de, o tarafa bakmasak da, göremesek de mikroplar hasta eder, aslanlar yer, elektrik çarpar, Allah cezamızı verir. Ama görürsek, dikkate alırsak, o tarafa yönelirsek, görebilirsek, bilirsek ve istersek tedbir alır kendimizi koruyabiliriz. Bu yönüyle siyaset kendini korumaktır.

Siyaset seyislik (Develioğlu, 2000, s. 959), idare etme, işleri düzene koyma (Bolay, 2009, s. 314), yönetim, imar, iyileştirme, sevk anlamlarını (Fârâbî, 2005, s. 45) içine alır. Bilim ve sanat olarak esasen en yüksek sevinci, mutluluğu elde etmek için yapılır (Fârâbî, 2012, s. 36; ayrıca bkz. Fârâbî, 1997; Fârâbî, 2004). Siyaset İlmi iradeyle yapılan iş ve hareketlerin çeşitlerini; meleke, ahlâk, seciye ve huyları, gayeleri; insanda nasıl var olmaları gerektiğini, nasıl olduklarını araştırır. İşler ve hareketlerin yapıldığı gayeleri birbirlerinden ayırır. Gerçek saadetleri, saadet zannedilenleri, gerçek saadetin bu hayatta değil, başka bir hayatta, yani ahirette mümkün olduğunu gösterir. Zenginlik, cömertlik, lezzetler vb. saadet zannedilen gayelerin sadece bu dünya hayatı için söz konusu olduklarını ortaya koyar. İnsana gerçek saadeti iyilik, güzellik ve faziletlerin kazandırdığını; iyilik güzellik ve faziletlerin şehirler ve halklarda işler ve hareketlerin bir tertibe göre dağılması ve müşterek olarak kullanılmasıyla olduğunu; başka türölüsünün kötülük (şer), çirkinlik ve noksanlıklar olduğunu açıklar. Şehirler ve halk arasında iş, hareket, seciye, meleke ve ahlâkın ancak başbuğ (reis) ile mümkün olduğunu; başbuğluğun (reisliğin) bir maharet ve meleke işi olduğunu ortaya koyar. Halk arasındaki ilkelerin buradan çıktığını ortaya koyar. Hükümdarlık veya padişahlık her ne denilirse denilsin maharet budur ve siyaset de bu maharetin yaptığı iştir (Fârâbî, 1990, ss. 125–126). Gerçek sultan, idare sanatının amacı ve maksadının, bizzat kendisine ve halkına gerçek mutluluğu

vermek olduğunu bilir ve bu onun yegâne amacıdır. Sultanın mutlulukta halkın en mükemmeli olması zaruridir, çünkü halkının mutluluğunun sebebi odur (Fârâbî, 2005, s. 27).

Bilgi-Bilim varlığı ve varlığının devamı sübjektif olmayan varlıkların varlığı, ne oldukları; zaruri ve külli öncüllerden, insanda verili olan ilk prensiplerden oluşan delillerden nasıl elde edildiği konusunda nefste kesinliğin meydana gelmesidir. Bu bilgi ikiye ayrılır: 1. Bir şeyin varlığının sebebi hakkında kesinlik bulunan bilgi. 2. Farklı bir şey olamayacağı konusunda kesinlik bulunan bilgi. Gerçek bilgi, belirli bir zamanda değil, her zaman doğru ve kesin olandır. Hikmet, diğer bütün varlıkların varlığına ve sebebi bulunan şeylerin yakın sebeplerinin varlığına sebep olan uzak sebeplerin bilgisidir. Biz onların ne ve nasıl olduklarını, ne kadar çok olurlarsa olsunlar, o uzak sebeplerin ve onların altındaki yakın sebeplerin varlığının sebebi olan Bir Varlık'a doğru, bir düzen içerisinde dizilişlerini biliyoruz (Fârâbî, 2005, ss. 73–76).

Varlık, yeti ve yasaların keşfi Bilgi-Bilim; Bilgi-Bilim ile varlık, yeti ve yasalar üzerinde iş Sanat adını alır. Bilgi-Bilim uygulamada Sanat adını alır ve her sanat bir iş için yapılır. Sanat Nazarî bakımdan nazari Bilgi-Bilime, Amelî bakımdan uygulama alanındaki ameli bilgi, beceri ve yeteneğe bağlıdır. Bu bakımdan Bilgi-Bilimi Nazari (teorik) ve Amelî (pratik) diye ayırmak adettendir. Bilgi-Bilim ve sanatı birbirinden ayırmak zordur. Keşif yönü bilim, iş yönü sanattır diyerek bırakalım. Sanat Bilgi-Bilime dayanır, Bilgi-bilim sanatla bir işe yarar hale gelir. Bilgi-Bilim ve sanatları varlık alanları ve varlık yapılarının tablosundan hareketle İdeallojik bilimler sıralamasını şöyle gösterebiliriz:

<u>BİLGİ-BİLİM</u>	<u>SANAT</u>
<u>Mutlakiyat Bilimleri</u>	<u>Din</u> (Varlık-Yokluk)
Metafizik	
İlâhiyat	
<u>Oluş Bilimleri</u>	<u>Mühendislik</u> (Madde-Enerji)
Metafizik	
İlâhiyat	
Fizik	
Kimya	
<u>Yaşam Bilimleri</u>	<u>Tıp</u> (Yaşam-Ölüm)
Metafizik	
İlâhiyat	
Fizik	
Kimya	
Fizyoloji	
Biyoloji	
<u>Bilinç Bilimleri</u>	<u>Kişilik</u> (Sevinç-üzüntü)
<u>İnsan Bilimleri</u>	
Metafizik	
İlâhiyat	
Fizik	

Kimya**Fizyoloji****Biyoloji****Psikiyatr** (Maddi yeterlik)

Psikoloji (Kişi Duyu, Duygu, Eylem, Bilgi ve İdealleriyle ilgili Yeterlik Bilimleri veya Manevi Yeterlik Bilimleri)

Ahlâk Bilimleri

Kişi Beğenisi (Kişi Haz Bilimleri)

Kişi Dili (Kişi İfade Bilimleri)

Kişi Mantığı (Kişi Tutarlılık Bilimleri)

Kişi Matematiği (Kişi Hesap Bilimleri)

Kişi Siyaseti (Kişi Yönetim Bilimleri)

Toplum Bilimleri (Toplum Duyu, Duygu, Eylem, Bilgi ve İdealleriyle ilgili Yeterlik Bilimleri veya Manevi Yeterlik Bilimleri)

Kimlik (Hak-Haksızlık)

Toplum Bilimleri**Metafizik****İlâhiyat****Fizik****Kimya****Fizyoloji****Biyoloji****Psikiyatr** (Maddi yeterlik)

Psikoloji (Duyu, Duygu, Eylem, Bilgi ve İdealle ilgili Yeterlik Bilimleri veya Manevi Yeterlik Bilimleri)

Ahlâk Bilimleri

Beğeni ırası (Kişi Haz Bilimleri)

Dil ırası (Kişi İfade Bilimleri)

Mantık ırası (Kişi Tutarlılık Bilimleri)

Matematik ırası (Kişi Hesap Bilimleri)

Siyaset ırası (Kişi Yönetim Bilimleri)

Töre Bilimleri

Beğeni hukuku (Toplum Haz Bilimleri)

Dil hukuku (Toplum İfade Bilimleri)

Mantık hukuku (Toplum Tutarlılık Bilimleri)

Matematik hukuku (Toplum Hesap Bilimleri)

Siyaset hukuku (Toplum Yönetim Bilimleri)

M U T L U L U K

Bu ideallojik bilgi-bilim ve sanatlar sıralaması bütün bilgi-bilim ve sanatların Siyaset bilim ve sanatıyla buluştuğunu gösterir. O halde hiçbir bilgi-bilim ve sanat yoktur ki Siyasetle ilgili olmasın. Görüldüğü gibi siyaset insanın yöneldiği her varlık alanı ve yapısıyla, onlarla ilgili bilgi-bilimlerle sevinç-üzüntü oluşu bakımından en değerli bilim ve sanattır. İdealloji bütün varlıkların temelidir. Oluş, Yaşayış ve Bilinçlerin; istençlerin, bilimlerin ve yetkinliklerin temelidir. Varlıklar İdeallojiyle var olur, yasalar ideallojiyle işler, bilimler ideallojiyle elde edilir, sanatlar ideallojiyle uygulanır.

Toplum, Kurum, Kuruluş ve Devlet gibi yapılar insanın siyasî yapılarıdır. Siyaset bilimler ışığında yapılan bir iş olduğuna göre bu yapıların da buna göre kurulmaları gerekir. Sosyoloji adı altında yapılan çalışmaların çoğunun, hatta sosyolojinin yüzeysel gözlem ve anketlere dayandırılması ve böylece bir bilim olarak tanınıp tanıtılması insanlığı görelilik ve sübjektivizme mahkûm etmesi bilim adına en büyük talihsizliklerden biridir. Kişi ve Toplumların fizyolojik-fizik, biyolojik, genetik özellikleri; coğrafya, tarihi, kültür ve medeniyet farklılıkları önemlidir, bunlar göz önünde bulundurulmalıdır ama insanî varlık bu göreliliklere indirgenemez. İdealloji bu görelilikleri de içine alan varlık alanını bütünüyle içine alır. Gerçek bilgi-bilimin peşinde koşan ve onun ışığında gerçek siyaseti güden insanların gerçek siyasete göre oluşturdukları toplum, kurum, kuruluş ve devletler Gerçek Mutluluğu elde etmeye en uygun devletlerdir. İnsanlık gerçek barış, huzur ve mutluluğa ulaşmak için gücü yettiği ölçüde çalışmalıdır. İnsan uğrunda yaratıldığı gayenin, elde etmek zorunda olduğu olgunluğun ne ve nasıl olduğunu; onu bu gayeye ulaştırmaktan, iyi, faziletli ve güzel şeyler yapmaktan alıkoyan, kötü, rezil ve adi şeyler yapmaya sevk eden şeylerin ne olduğunu araştırmalı ve tanımlamalıdır. İşte bu Siyaset İlminin işidir (Fârâbî, 2004, s. 33).

References

- Aristoteles. (1996). *Metafizik* (A. Arslan, Çev.). Sosyal Yayınlar.
- Aristotle. (2000). *Nicomachean Ethics* (R. Crisp, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published ca. 350 BCE).
- Baggio, M. (2025). Logical epistemology, social evidence, and the a priori. *Synthese*, 205, Article 209. <https://doi.org/10.1007/s11229-025-05029-z>
- Bolay, S. H. (2009). *Felsefe doktrinleri ve terimleri sözlüğü*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Güder, F.Z. (2025). Political epistemology and noopolitical strategies. In D. Proroković, R. Mifsud, R. B. Baker, & Z. Liu (Eds.) *80 Years Since the End of World War II: Changes in International Relations 1945–2025* (Article 17, pp. 177–186). Belgrade: International Institute for Philosophy and Epistemology. https://doi.org/10.18485/iipe_ww2end80y.2025.ch17
- Political epistemology and noopolitical strategies. In *80 Years Since the End of World War II: Changes in International Relations 1945–2025 Belgrade: International Institute for Philosophy and Epistemology*. https://doi.org/10.18485/iipe_ww2end80y.2025.ch17
- Caux Round Table. (1994). *Caux Round Table principles for business*. Caux Round Table. <https://www.cauxroundtable.org/principles/>
- Develioğlu, F. (2000). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları.
- Donaldson, T., & Dunfee, T. W. (1999). *Ties that bind: A social contract approach to business ethics*. Harvard Business School Press.
- El-Kindî. (2006). *İlk felsefe üzerine (Kitâb fi'l-felsefeti'l-ûlâ), Kindî Felsefî Risaleler içinde* (M. Kaya, Çev.). Klasik Yayınları.
- Farâbî. (1990). *İhsâ'ul-Ulûm* (A. Ateş, Çev.). M.E.B. Yayınları.
- Farâbî. (1997). *İdeal Devlet (El-Medînetü'l-Fâzıla)* (A. Arslan, Çev.). Vadi Yayınları.
- Farâbî. (2004). *Mutluluğu kazanma (Tahsîlu's-Sa'âde), Farâbî'nin üç eseri içinde* (H. Atay, Çev.). Morpa Kültür Yayınları.
- Farâbî. (2005). *Fusûlü'l-medenî (Farâbî'nin iki eseri içinde)* (H. Özcan, Çev.). M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Farâbî. (2012). *Es-Siyâsetü'l-medeniyye veya mebdâü'l-mevcûdât* (M. S. Aydın, A. Şener & M. R. Ayas, Çev.). Büyüyenay Yayınları.
- Gazzâlî, E. H. M. (1981). *Tehâfüt el-felâsife (Filozofların tutarsızlığı)* (B. Karlığa, Çev.). Çağrı Yayınları.
- İbn Sînâ. (2004). *Kitâbu'ş-şifâ (Metafizik)* (E. Demirli & Ö. Türker, Çev.). Litera Yayıncılık.
- Kant, I. (1933). *Critique of pure reason* (N. Kemp Smith, Trans.). St. Martin's Press.
- Kant, I. (1987). *Critique of judgment* (W. S. Pluhar, Trans.). Hackett Publishing Company.
- Kant, I. (1997a). *Groundwork of the metaphysics of morals* (M. Gregor, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1785)
- Kant, I. (1997b). *Critique of practical reason* (M. Gregor, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1788)
- Kant, I. (2001). *Pratik usun eleştirisi* (İ. Z. Eyuboğlu, Çev.). Say Yayınları.

- Karahan, F. (2013). Millet ve milliyet (Felsefî bir çözümleme). *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, 6(5), 597-615. <https://doi.org/10.9761/JASSS1563>
- Karahan, F. (2014). Niçin ahlâklı olmalıyım sorunu ve tasavvuftan mükemmel bir cevap: Hacı Bektaş Veli örneği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 72, 189-210. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2580417>
- Lang, A. F. (2020). Constructing universal values? A practical approach. *Ethics & International Affairs*, 34(3), 267–277. <https://doi.org/10.1017/S0892679420000453>
- Plato. (1997). *Apology* (G. M. A. Grube, Trans.). In J. M. Cooper (Ed.), *Plato: Complete Works* (pp. 17–36). Hackett Publishing. (Original work published ca. 399 BCE)
- Plato. (2004). *The Republic* (C. D. C. Reeve, Trans.). Hackett Publishing. (Original work published ca. 380 BCE).
- Refle, J.-E. (2025). Editorial: Methods in political science -Innovation & developments. *Frontiers in Political Science*. <https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1753271>
- Sen, A. (1999). Democracy as a universal value. *Journal of Democracy*, 10(3), 3–17. <https://doi.org/10.1353/jod.1999.0057>
- Turaki, Y. (2001). Is democracy the ideal universal political system? *Philosophia Reformata*, 66(1), 132–138. <https://www.jstor.org/stable/43913087>
- Winkler, E. A. (2022). Are universal ethics necessary? And possible? A systematic theory of universal ethics and a code for global moral education. *SN Social Sciences*, 2, Article 66. <https://doi.org/10.1007/s43545-022-00350-7>

ETHICAL DECLARATIONS**Research and Publication Ethics**

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR**Araştırma ve Yayın Etiği**

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim.